

PİYASA ANALİZİ ÇALIŞMALARI V

FİZİKSEL ŞEBEKE ALTYAPISINA ERİŞİM PİYASASI

Kamuoyu Görüşlerini İçeren Doküman

BİLGİ TEKNOLOJİLERİ VE İLETİŞİM KURUMU

OCAK 2010, ANKARA

Ref: 2010.T.11.2

İÇİNDEKİLER

1	GİRİŞ.....	3
2	RAPOR KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLEN HİZMETLER	6
3	İLGİLİ PİYASA TANIMI.....	8
3.1	İlgili Ürün Piyasası	8
3.1.1	Perakende seviyede talep ikamesi	13
3.1.2	Toptan seviyede talep ikamesi	15
3.1.2.1	Alternatif altyapılar	15
3.1.2.2	Veri akış erişimi	16
3.1.3	Toptan arz ikamesi.....	19
3.2	İlgili Coğrafi Piyasa	20
3.3	İlgili Piyasa Tanımı.....	21
4	İLGİLİ PİYASADA DÜZENLEME GEREKSİNİMİ	23
5	PİYASA GÜCÜNÜN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	25
5.1	Pazar Payı.....	26
5.2	Kolayca Tekrarlanamayan Altyapıların Kontrolü, Ölçek ve Kapsam Ekonomisi	27
5.3	Piyasaya Giriş Kolaylığı ve Potansiyel Rekabet	28
5.4	Dengeleyici Alıcı Gücü	30
5.5	İleriye Dönük Değerlendirmeler	30
5.6	Etkin Piyasa Gücünün Değerlendirilmesine Yönelik Sonuçlar	31
6	ETKİN PİYASA GÜCÜNE SAHİP İŞLETMECİLERİN BELİRLENMESİ.....	33
7	EPG'YE SAHİP İŞLETMECİYE GETİRİLEBİLECEK YÜKÜMLÜLÜKLER	34
7.1	Erişim Yükümlülüğü (Yerel ağa ayrıştırılmış erişim sağlama)	36
7.2	Ayrım Gözetmeme Yükümlülüğü.....	37
7.3	Şeffaflık Yükümlülüğü	37
7.4	Referans Erişim Teklifleri Hazırlama ve Yayımlama Yükümlülüğü	38
7.5	Tarife Kontrolüne Tabi Olma Yükümlülüğü (Maliyet Esaslı Tarife Belirleme)	39
7.6	Hesap Ayrımı ve Maliyet Muhasebesi Yükümlülüğü	39
7.7	Ortak Yerleşim ve Tesis Paylaşımı Sağlama Yükümlülüğü	40
8	SONUÇ	41

1 GİRİŞ

Türkiye’deki mevcut düzenleyici çerçeve, Kurumumuzun ilgili elektronik haberleşme pazarlarında etkin piyasa gücüne (EPG) sahip işletmecileri belirlemesini gerektirmektedir. Bu amaçla, ülkemize özgü şartlara uygun bir şekilde ilgili piyasaların tanımlanması ve bu piyasalara ilişkin piyasa analizleri yapılarak etkin rekabetin bulunup bulunmadığının değerlendirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Kurumumuz; 01.09.2009 tarih ve 27336 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Elektronik Haberleşme Sektöründe Etkin Piyasa Gücüne Sahip İşletmeciler ile Bu İşletmecilere Getirilecek Yükümlülüklerin Belirlenmesi Hakkında Yönetmelik’in (EPG Yönetmeliği) 6’ncı maddesinde yer alan *“Kurum tarafından pazar analizleri en az üç yılda bir yapılır”* hükmüne binaen, ilki 2005 yılında gerçekleştirilmiş olan *“Genişbant ve Ses Hizmetlerinin Sunumu için Bakır Kablo Ağına Paylaşımlı Erişimi de İçeren Toptan Ayrıştırılmış Erişim Piyasasının”*¹ tanımlanması ve bu piyasada EPG’ye sahip işletmeci(ler) bulunup bulunmadığına ilişkin çalışmanın ikincisini başlatmıştır. Kurumumuz tarafından gerçekleştirilen ilk piyasa analizi çalışmaları neticesinde Türk Telekomünikasyon A.Ş. (Türk Telekom) bu pazarda EPG’ye sahip işletmeci olarak belirlenmiş ve bu karar 17.03.2006 tarih ve 26111 sayılı Resmî Gazete’de ilan edilmiştir.

10.11.2008 tarihinde 5809 sayılı Elektronik Haberleşme Kanununun (EHK) yürürlüğe girmesinin ardından, Kurumumuz tarafından ikincil mevzuatın EHK’ye uyumlu hale getirilmesi çalışmaları başlatılmıştır. Bu kapsamda EPG Yönetmeliğinin 6’ncı maddesinin 1’inci fıkrasında yer alan *“İlgili pazarlarda etkin piyasa gücüne sahip işletmecilerin belirlenmesi amacıyla Kurum resen ya da en az bir işletmecinin gerekçeli talebi üzerine pazar analizi yapabilir. Kurum tarafından pazar analizleri en az üç yılda bir yapılır.”* hükmü gereği en son 2005 ve 2006 yıllarında gerçekleştirilen pazar analizlerinin yenilenmesi gerekmiştir. Bununla birlikte, anılan Yönetmeliğin Geçici 1’inci maddesinde 2005 ve 2006 yıllarında yapılan pazar analizlerine ilişkin alınmış olan kararların, aksi yönde Kurul Kararı olmadıkça 2009 yılı sonuna kadar geçerli olacağı hükme bağlanmıştır.

Kurumumuz, kamuoyu görüşü alınmasına ilişkin *“Fiziksel Şebeke Altyapısına Erişim Piyasası”* hizmetlerine yönelik olarak piyasa tanımı ve bu piyasanın rekabetçi düzeyi hakkında görüşlerini ortaya koyan dokümanı (2009.T.11.1), 20/11/2009 tarihinde yayımlamış olup, bu dokümanda yer

¹Söz konusu piyasanın ismi, Avrupa Komisyonu’nun 17.12.2007 tarih ve 2007/879/EC sayılı Tavsiye Kararında *“Sabit Bir Yerden Paylaşımlı ve Tam Ayrıştırılmış Erişimi de İçeren Şebeke Altyapısına Toptan (Fiziksel) Erişim”* olarak değiştirilmiş olup söz konusu karar doğrultusunda Kurumumuz tarafından ilgili pazar *“Fiziksel Şebeke Altyapısına Erişim Piyasası”* olarak adlandırılmıştır.

alan değerlendirmelere yönelik yorum ve önerilerin 20/12/2009 tarihine kadar gönderilmesi istenmiştir.

Bu çerçevede söz konusu dokümana ilişkin olarak Kurumumuza

- Rekabet Kurumu'ndan,
- Türk Telekom'dan,
- European Competitive Telecommunications Association (ECTA)'dan ve
- Serbest Telekomünikasyon İşletmecileri Derneği (Telkoder)'nden görüş gelmiştir.

Bu kapsamda öncelikli olarak rapor kapsamında Kurumumuza gönderilen görüşlere ilişkin genel değerlendirmeler açıklanacak olup, takiben her bir soru bazında Kurumumuza gönderilen görüşlere ilişkin cevaplara yer verilecektir.

Rekabet Kurumu tarafından gönderilen görüşte piyasa analizine yönelik olarak yapılan bu çalışmada düzenlenmek istenen hizmetlerin öncelikle belirlenmesinin, bu hizmet ve ürünlerden başlayarak ilgili piyasa tanımının yapılmasının, tanımlanacak piyasada etkin piyasa gücüne sahip bir işletmecinin varlığının tespiti halinde orantılı ve ardıl düzenleyici önlemlerin getirilmesinin gerektiği dile getirilmiştir. Telkoder, kabinlere ve diğer pasif altyapıya erişim konusunda EPG'ye sahip olan işletmecilere referans teklif hazırlama, kabin ve diğer pasif altyapıya erişim ile YAPA ve VAE ücretlerinin maliyet esaslı olarak belirlenmesi yükümlülüklerinin getirilmesi ve fiber şebekelerin ilgili piyasa tanımları içerisinde yer alması gerektiğini belirtmiştir. Telkoder görüşü paralelinde ECTA tarafından Kurumumuza gönderilen görüşte, fiberin ilgili piyasa kapsamına dâhil edilmesi ile fibere erişim yükümlülüğünün etkin piyasa gücüne sahip işletmeciye getirilmesi gerektiği, kabin ve diğer pasif altyapıya erişim ile YAPA ve VAE ücretlerinin maliyet esaslı olarak belirlenmesi gerektiği belirtilerek, referans tekliflerin anılan hususları kapsayacak şekilde hazırlanarak yayımlanması gerektiği ifade edilmiştir.

Rapor kapsamında yukarıda yapılan genel açıklamalara her bir soru bazında yer verilmiştir.

Bu kapsamda bu dokümanın ilerleyen bölümlerinde şu konulara değinilmektedir:

- 2. Bölüm'de kısaca Rapor kapsamında değerlendirilen hizmetler belirtilmektedir.
- 3. Bölüm'de "fiziksel şebeke altyapısına erişim" hizmetlerine yönelik ilgili piyasa tanımına yer verilmektedir.

- 4. Bölüm’de “fiziksel şebeke altyapısına erişim” piyasası Avrupa Komisyonu’nun 17 Aralık 2007 tarihli tavsiyesinde (2007/879/EC) belirtilen üçlü kriter testi kapsamında değerlendirilmektedir.
- 5. Bölüm’de Kurumumuzun ilgili piyasanın analiz edilmesine yönelik yaklaşımları ve söz konusu piyasada etkin rekabetin bulunup bulunmadığına ilişkin görüşleri yer almaktadır.
- 6. Bölüm’de “fiziksel şebeke altyapısına erişim” piyasasında EPG’ye sahip olan işletmecilerle ilgili Kurumumuzun tespitine yer verilmektedir.
- 7. Bölüm’de “fiziksel şebeke altyapısına erişim” piyasasında EPG’ye sahip işletmecilere getirilebilecek yükümlülükler belirtilmektedir.
- Sonuç Bölümünde EPG’ye sahip işletmeciler ve bu işletmecilere getirilen yükümlülükler açıklanmaktadır.

2 RAPOR KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLEN HİZMETLER

Genişbant kavramı genellikle çevirmeli bağlantıdan daha yüksek hızda ve sürekli erişim sağlayan xDSL, kablo modem, genişbant telsiz erişim sistemleri veya uydu aracılığıyla yapılan internet erişimini tanımlamak için kullanılmaktadır. Genişbant kavramı yıllardır yüksek hızdaki bağlantılar için kullanılmakla birlikte, darbant ve genişbant erişim tiplerinin eşik hızı hakkında değişik görüşler mevcuttur. Eşik hızı ülkeden ülkeye de farklılık göstermektedir. Bazı ülkelerde kullanılan eşik hızı E1 (2 Mbit/s) iken bazı ülkelerde E3 (34 Mbit/s) genişbant olarak kabul edilmektedir. OECD tarafından indirme yönünde 256 Kbit/s ve üstü; yükleme yönünde 128 Kbit/s ve üstü hızdaki bağlantılar genişbant tanımı kapsamında değerlendirilmektedir. İngiltere’de ve İrlanda’da 128 Kbit/s üzerinde veri akışına imkân veren hizmetler genişbant olarak nitelendirilmektedir. Ülkemizde ise yerleşik işletmeci olan Türk Telekom tarafından toptan seviyede sunulan indirme yönünde en düşük ADSL hızı 512 Kbit/s, en düşük G.SHDSL hızı ise 128 Kbit/s düzeyindedir. Türksat Uydu Haberleşme ve Kablo TV ve İşletme A.Ş. (Türksat)’nin Kablo TV hattı üzerinden sunduğu internet erişiminde en düşük indirme hızı da 512 Kbit/s seviyesindedir.

DSL teknolojisine dayalı genişbant internet erişiminde, abone ile internet servis sağlayıcı (İSS) arasındaki bağlantının temel unsuru olan yerel ağ; sabit elektronik haberleşme şebekesinde kullanıcı tarafındaki şebeke sonlanma noktasını kullanıcının bağlı bulunduğu ana dağıtım çatısına veya eşdeğer tesise bağlayan fiziksel devreyi ifade etmektedir. Doğrudan erişim kapsamında ele alınabilecek yerel ağa ayrıştırılmış erişim türleri; alternatif işletmecilere, yerleşik işletmeciye ait bakır erişim şebekesindeki hatlar üzerinden kendi abonelerine erişim imkânı vermektedir. Yerel ağa ayrıştırılmış erişim, şebekenin yerel kesiminin tamamının veya bir kısmının alternatif işletmecilere ücreti karşılığı kullanılması olarak tanımlanabilir. Yerel ağa ayrıştırılmış erişim türleri arasında; yerel ağa ayrıştırılmış tam erişim, alt yerel ağa erişim ve yerel ağa paylaşımlı erişim bulunmaktadır.

Avrupa Komisyonu’nun (Komisyon) ilgili piyasalara ilişkin 17 Aralık 2007 tarih ve 2007/879/EC sayılı tavsiye kararında fiziksel şebeke altyapısına erişim piyasası, toptan genişbant erişim piyasasından ayrı olarak ele alınmaktadır. Söz konusu ayırım 3.1.2.2 nolu bölümde ayrıntılı olarak açıklanacak olmakla birlikte bu kısımda kısaca fiziksel şebeke altyapısına erişim piyasasının, toptan genişbant erişim piyasasından ayrı olarak ele alınmasının nedenleri kısaca açıklanacaktır. Bu kapsamda söz konusu ayırımın yapılmasındaki en önemli unsur YAPA yöntemi ile bir işletmecinin geniş bant erişim hizmeti sunması durumunda bu işletmecinin yeniden satış yöntemi veya veri akış erişim yöntemi kullanan bir işletmeciye kıyasla alt yapı işletmecisine bağımlılığının büyük ölçüde azalmasıdır. Böylece söz konusu işletmecinin farklı hızlarda ve özellikle hizmet sunabilmesi

mümkün hale gelmektedir. Ayrıca piyasaya yeni girecek bir işletmeci açısından yeniden satış yöntemi veya veri akış erişim yönteminin kullanılması durumunda ihtiyaç duyulan altyapı yatırımı ile YAPA yönteminin kullanılması durumunda ihtiyaç duyulan alt yapı yatırımının gösterdiği farklılık YAPA yöntemi ile geniş bant erişim hizmeti sunulması yönteminin farklı piyasalar olarak değerlendirilmesine yol açmıştır. Nitekim toptan genişbant erişim yöntemlerini kullanan bir işletmecinin, perakende seviyede benzer hizmetleri sunmak üzere ayrıştırılmış yerel ağ kullanımına yönelmesi kolay değildir. Sonuç olarak, Kurumumuz tarafından da; Komisyon'un ilgili piyasalara ilişkin tavsiyesinde ve bu tavsiyelere ilişkin açıklayıcı dokümanda² yer verilen görüşe paralel olarak ayrıştırılmış yerel ağ ve toptan genişbant erişim hizmetlerinin farklı piyasalar olarak ele alınması gerektiği değerlendirilmektedir.

Komisyonun 2003 yılında yayımlanan tavsiye kararında 11 no'lu Pazar "Genişbant ve ses hizmetlerinin sunumu için bakır kablo ağına ve alt ağlara paylaşımlı erişimi de içeren toptan ayrıştırılmış erişim hizmetleri piyasası" olarak tanımlanmaktaydı. 2007 yılında yayımlanan yeni tavsiye kararında ise anılan pazar "Toptan (fiziksel) şebeke altyapısına (paylaşımlı veya tam erişimi de kapsayacak şekilde) sabit bir yerden erişim piyasası" olarak tanımlanmaktadır.

Yeni Tavsiye Kararında yapılan ilk değişiklik düzenleyici kurumların toptan erişimi sadece bakır veya alt yerel ağlarda değil mevcut tüm teknolojilerde incelemesi gerektiği ile ilgilidir. Nitekim söz konusu pazar için yapılan önceki tanım, bakır tabanlı şebekeler dışındaki diğer teknolojileri inceleme dışında bırakmaktaydı. Yeni tanımla birlikte teknoloji nötr bir yaklaşımla hareket edilerek fiber vb. teknolojilerin de ilgili pazarda yer alabileceği belirtilmiştir. Tanımda yapılan ikinci değişiklik ise ilk tanımda yer alan toptan erişimin amacının tanımdan çıkarılmasıdır. Bu çerçevede, Kurumumuz tarafından fiziksel şebeke altyapısına erişim piyasasında yapılan analizler Komisyonun yeni tavsiye kararındaki değişiklikler dikkate alınarak gerçekleştirilmektedir.

Soru 1

Fiziksel şebeke altyapısına erişim piyasasının toptan genişbant erişim piyasasından farklı bir piyasa olarak ele alınması gerektiği görüşüne katılıyor musunuz? Görüşünüzü gerekçeleri ile birlikte açıklayınız.

Soru 1'e ilişkin görüşler:

Rekabet Kurumu ve Türk Telekom'dan gelen görüşte Kurumumuzla hemfikir olduğu belirtilmiştir.

² Explanatory Memorandum.

3 İLGİLİ PİYASA TANIMI

Toptan seviyede sunulan ayrıştırılmış erişim hizmetlerine ilişkin ilgili piyasa tanımının yapılması süreci, iki temel hususun tespiti ile başlamaktadır:

- Sağlanan ve/veya satın alınan ürün ve hizmetler (ilgili ürün piyasası),
- Ürün ve hizmetlerin sağlandığı ve/veya satın alındığı piyasa (ilgili coğrafi piyasa).

İlgili piyasa tanımının yapılması süreci işletmecilerin fiyat belirleme davranışları üzerine odaklanmaktadır. İşletmecilerin fiyat davranışlarını etkileyen en önemli faktörler ise talep ve arz yönlü ikame imkânlarıdır. Bilindiği gibi talep yönlü ikame, piyasada tüketicilere yönelik alternatif ürünlerin bulunması ve tüketicilerin bu alternatiflere yönelmesi ile oluşmaktadır. Benzer bir yöntem coğrafi sınırların belirlenmesinde de kullanılmaktadır. İlgili coğrafi piyasanın sınırları, tüketicilerin yakın ikame ürünlere ulaşabileceği ve firmaların fiyat artışı halinde yakın ikame ürünleri üretebileceği coğrafi alanları içerecek şekilde belirlenmektedir. Arz yönlü ikamede ise ilgili ürünü veya bu ürüne ikame edilebilecek bir başka ürünü üretebilen ya da mevcut üretim olanaklarını kolaylıkla bu ürünleri üretmek için kullanabilen işletmecilerin bulunup bulunmadığı değerlendirilmektedir. Piyasa analizi çalışmalarında kullanılan yöntemlerden varsayımsal tekel testinde ise; tekel niteliğinde olduğu varsayılan bir işletmeci tarafından “geçici olmayan, küçük fakat belirgin bir fiyat artışı” yapılmasına karşın satışlarının, kârlılığını engelleyecek derecede düşmediği bir durumda, bahse konu ürün veya hizmetin ayrı bir pazar olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu yaklaşım çerçevesinde, toptan seviyede genişbant ve ses hizmetlerinin sunumu için fiziksel şebeke altyapısına erişim hizmetlerine ilişkin piyasa tanımı ile ilgili değerlendirmeler aşağıda yer almaktadır.

3.1 İlgili Ürün Piyasası

Türkiye’de erişim hizmetlerinde kullanılan birincil platform bakır kablo ağı olup, kısıtlı seviyede kablo TV, fiber şebekeler ve sabit telsiz erişim platformları da erişim için kullanılabilir. Yerel ağ, sabit elektronik haberleşme şebekesinde kullanıcı tarafındaki şebeke sonlanma noktasını kullanıcının bağlı bulunduğu ana dağıtım çatısına veya eşdeğer tesise bağlayan fiziksel devreyi ifade etmektedir.

Türk Telekom’un PSTN şebekesi üzerinden 2009 yılı Haziran ayı itibarıyla 17.071.269 aboneye telefon hizmeti sunulmaktadır. Türk Telekom’un yerel ağ altyapısındaki imtiyazlı hakkı (tekel hakkı) 2003 senesinin sonuna kadar kanunla korunmuştur. Yerleşik işletmecinin bu dönemde yasal

tekel olması nedeniyle elde ettiği konum; günümüze ölçek ve kapsam ekonomileri, müşteri sadakati ve müşteri ataleti gibi avantajlar olarak yansımakta ve bu durum diğer işletmecilerin pazara girişinde ve rekabet seviyesinin artırılmasının önünde önemli bir engel teşkil etmektedir.

Erişim hizmetlerinde kullanılabilen bir diğer platform olan Kablo TV şebekesi, Türkiye’de Türksat tarafından işletilmekte ve bu şebeke üzerinde televizyon yayıncılığı ile internet erişimi hizmetleri sunulmaktadır. Bugün itibarıyla Kablo TV şebekesi yurt genelinde hanelerin %15’ine erişmiş durumdadır. Erişilen hane sayısına göre TV yayıncılık hizmetleri esas alındığında boş kapasite %55, dolu kapasite %45 oranındadır. Ayrıca, yayıncılık hizmetleri dışındaki hizmetlerin tamamı Kablo TV şebekesinin ulaştığı her yerde sunulamamaktadır. 2009 yılı Haziran ayı itibarıyla Türkiye’de toplam 1.145.618 Kablo TV ve 98.792 kablo internet aboneliği vardır.

Ses ve verinin iletilmesine olanak sağlayan sabit telsiz erişim platformları; kullanıcılar ile anahtarlama ekipmanları arasındaki erişim şebekesinde bakır veya fiber optik kablo yerine telsiz teknolojilerin kullanılmasını temel almaktadır. Genişbant Telsiz Erişim Hizmetinin yetkilendirilmesine ilişkin tanım, kapsam ve süreleri de içeren Elektronik Haberleşme Sektörüne İlişkin Yetkilendirme Yönetmeliği, 28.05.2009 tarih ve 27241 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Ancak hâlihazırda bu konuda yetkilendirilmiş bir işletmeci bulunmamaktadır.

Fiber teknolojisi, yerel ağ altyapısında kullanılan bakır kablo ve Kablo TV şebekesinde kullanılan koaksiyel kablolarla ulaşılan hızların çok üstünde iletim yapılmasına imkân vermektedir. Bu itibarla fiber temelli şebekeler, çok yüksek bant genişlikleri sağladığından sayısal omurga altyapılarında öncelikli olarak tercih edilmektedir. Dolayısıyla fiber erişim altyapılarının yaygınlaşmasının yüksek bant genişliği kullanan katma değerli hizmetlerin son kullanıcılara ulaştırılmasına imkân sağlayacağı değerlendirilmektedir. Ülkemizde işletmecilerin fiber erişim şebekelerine olan yatırımları devam etmekle birlikte bu şebekelerin henüz yeterince yaygın olmadığını söylemek mümkündür.

Daha önce de belirtildiği üzere, yerel ağa ayrıştırılmış erişim, şebekenin yerel kesiminin tamamının veya bir kısmının alternatif işletmecilere ücreti karşılığında kullandırılması olarak tanımlanabilir. Yerel ağa ayrıştırılmış erişim türleri arasında

- Yerel ağa ayrıştırılmış tam erişim,
- Yerel ağa paylaşımlı erişim ve
- Alt yerel ağa erişim

sayılabilir. İlgili ürün piyasası içerisinde bu erişim türleri yanında, ortak yerleşim ve bu hizmetlerin kullanımı için gerekecek ilgili diğer unsurlar da yer almaktadır.

Ortak yerleşim; alternatif işletmecilerin, ilgili pazarlarda yükümlü işletmeciler ile ses ve/veya genişbant hizmetlerine yönelik olarak arabağlantı yapması ya da yerleşik işletmecinin yerel ağına erişim sağlayabilmek için gerekli olan cihazlarını irtibat noktasına yakın olabilmek amacı ile yerleşik işletmeciye ait tesislere yerleştirmesi olarak tanımlanabilir. Ortak yerleşim için en uygun nokta genellikle abone tarafından gelen çağrı ve veri trafiğinin toplandığı ve taşıma şebekesine aktarıldığı santrallerdir. Şebekeler arası irtibat noktasında yerleşik işletmeci ile alternatif işletmeci arasında trafik değişimi yaşanır. Yerleşik işletmeci trafik değişimi sırasında şebeke ekipmanları vasıtası ile yönlendirme, anahtarlama, hat paylaşımı ve taşıma gibi işlemleri yaparak karşılığında belirli bir ücret alır. Ortak yerleşimin; fiziksel, sanal ve uzaktan ortak yerleşim gibi türleri bulunmaktadır. Arabağlantı veya erişim için gerekli olan cihazların yerleşik işletmecinin tesislerine yerleştirilmesi fiziksel ortak yerleşim olarak adlandırılmaktadır. Alternatif işletmecinin gereken cihaz ve ekipmanlarını fiziksel ortak yerleşimdeki gibi erişim sağlayıcının tesislerine yerleştirdiği, ancak ekipmanların yönetim ve bakımının erişim sağlayıcı tarafından yürütüldüğü uygulamalar sanal ortak yerleşim olarak ifade edilmektedir. Fiziksel ortak yerleşim için yerleşik işletmecinin tesislerinde yeteri kadar yer olmadığı durumlarda yerleşik işletmecinin mevcut ve planlanan altyapı tesislerine erişimini engellemeyecek şekilde rekabetçi işletmecinin ekipmanlarının bitişik veya yakın bir mekana yerleştirilmesi ise uzaktan ortak yerleşim olarak tanımlanmaktadır.

Diğer bir yardımcı hizmet de alternatif işletmecilerin sistem/cihazlarının bulunduğu ortak yerleşim alanlarında oluşan ses, veri vb. abone trafiklerinin kendi varlık noktalarına veya internete taşınmasını teminen ilgili tesislere erişim (tesis paylaşımı) olarak tanımlanabilir. Tesislere erişim kapsamında alternatif işletmeciler, erişim sağlayan işletmecinin boru, kanal, menhol, göz vb. tesislerine erişim talebinde bulunabilmektedirler. Söz konusu erişim sağlama taleplerinin karşılanması, diğer bir ifadeyle işletmeci sistemleri ile yerleşik (erişim sağlayıcı) işletmecinin santralleri arasında trafiğin taşınmasını teminen sunulacak tesis paylaşımının; yerel ağ üzerinden etkin ve rekabetçi bir şekilde son kullanıcılara hizmet sunulabilmesi için önemli bir husus olduğu düşünülmektedir.

Bu çerçevede, ilgili ürün piyasası içinde yer alan yerel ağa ayrıştırılmış erişim hizmetlerinin edinilmesi için alternatif işletmecilerin; erişim sağlayan işletmeciden sağlamak durumunda olduğu ortak yerleşim, tesis paylaşımı vb. diğer yardımcı hizmetlerin de ilgili piyasa tanımına dâhil edilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Ülkemizde Yerel Ağa Ayrıştırılmış Erişime İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ 20.07.2004 tarih ve 25228 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmış ve 01.07.2005 itibarıyla yürürlüğe girmiştir. İlk Türk Telekom Referans Yerel Ağa Ayrıştırılmış Erişim Teklifi, 08.11.2006 tarihinde alınan Kurul Kararı ile onaylanmış, 22.11.2006 tarihi itibarıyla Kurumumuz ve Türk Telekom internet sitelerinde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Kaynakların etkin kullanımının sağlanması, yatırım ve hizmet maliyetlerinin en aza indirilmesi, rekabet ortamının teşvik edilmesi, çevrenin korunması, kamu sağlığı ve güvenliğine yönelik tehlikelerin azaltılması, şehir ve bölge planlamasının göz önüne alınması vb. amaçlarla Ortak Yerleşim ve Tesis Paylaşımı Usul ve Esaslarına İlişkin Tebliğ 31.12.2003 tarih ve 25333 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Alternatif işletmeciler ile Türk Telekom arasında sözleşme imzalanmasına yönelik müzakerelerin ardından imzalanan “yerel ağa erişim sözleşmeleri” Kurumumuza sunulmuştur. Halen yürürlükte olan Türk Telekom Referans Yerel Ağa Ayrıştırılmış Erişim Teklifi, 12.02.2009 tarih ve 2009/DK-07/66 sayılı Kurul Kararı ile onaylanmış olup 03.06.2009 tarih ve 2009/DK-07/286 sayılı Kurul Kararı ile devre tesis ücretleri ve tam erişim devre kullanım ücreti düşürülmüş, 09.09.2009 tarih ve 2009/DK-07/464 sayılı Kurul Kararı ile de işletmecilerin abonelerinin sabit telefon aboneliklerinin iptal/fesih olması durumunda yürütülecek sürece ilişkin güncelleme yapılmıştır. Hâlihazırda yürürlükte olan yerel ağa erişim aylık devre kullanım ücretlerine aşağıdaki tabloda yer verilmektedir:

Tablo1: Yerel Ağa Erişim Aylık Devre Kullanım Ücretleri- Eylül 2009

<i>Tam Erişim</i>		<i>Paylaşımlı Erişim</i>	
€	TL	€	TL
7,22	15,3	2,70	5,75

1 €=2,12 TL

Genişbant ve ses hizmetleri için ayrıştırılmış erişim piyasasının tanımı ve analizinin yapılması aşamalarında aşağıdaki hususların göz önünde bulundurulmasında fayda görülmektedir.

- İlgili toptan hizmetlerin desteklediği perakende hizmetler,
- Kablo TV, genişbant sabit telsiz erişim vb. şebekelere erişim,
- Veri akış erişimi.

Bu hususlara ilişkin yapılacak değerlendirmelerde, gerek perakende gerekse toptan seviyedeki talep ve arz yönlü ikame imkânları göz önüne alınmak durumundadır.

Soru 2

Fiziksel şebeke altyapısına erişim piyasasının tanımlanmasında dikkate alınacak hususlara yönelik değerlendirmelere katılıyor musunuz? Görüşünüzü gerekçeleri ile birlikte açıklayınız.

Soru 2'ye ilişkin görüşler:

Rekabet Kurumu tarafından Kurumumuza gönderilen görüşte Kurumumuz ile hemfikir olduğu belirtilmiştir. Bununla birlikte Türk Telekom tarafından Kurumumuza gönderilen görüşte, Türk Telekom'un daha önce yasal tekel konumunda bulunduğu, söz konusu durum nedeniyle pazara girişin ve pazardaki rekabet seviyesinin sınırlandırıldığı görüşüne katılmakta olduğu ancak pazarın mevcut durumu itibarıyla 3N hizmetlerinin mobil işletmeciler tarafından verilmeye başlanıldığı, böylece ses ve veri pazarında yoğun rekabetin olduğu belirtilmiştir. Ayrıca genişbant telsiz erişim hizmeti ile ilgili henüz yetkilendirilmiş bir işletmeci olmamasına rağmen 2010'da yetkilendirilmenin beklendiği bu yüzden dokümanın esnek tutulması gerektiği belirtilmiş olup son olarak ise fiber optik erişimin piyasa analizi dışında tutulması gerektiği ifade edilmiştir.

Soru 2'ye ilişkin cevaplar:

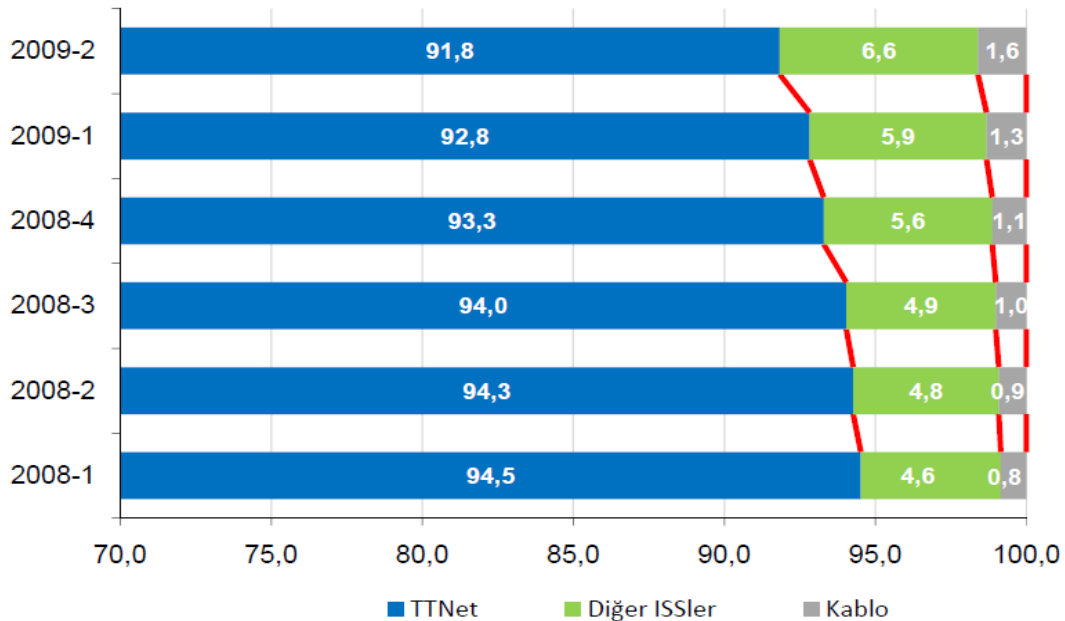
Perakende seviyede talep ikamesi bölümünde de açıklandığı üzere hâlihazırdaki durum itibarıyla tüketiciler tarafından en çok talep edilen geniş bant internet hizmeti, ADSL hizmetidir. Söz konusu hizmet ise rapor kapsamında da incelendiği üzere fiziksel şebeke alt yapısının kullanılabilmesi suretiyle sunulabilmektedir. Bu kapsamda hâlihazırdaki durum itibarıyla üçüncü nesil mobil haberleşme (3N) hizmetinin geniş bant internet erişim hizmetine tam olarak ikame hizmet olarak değerlendirilmesinin doğru olmayacağı, bununla birlikte, 3N hizmetlerinin perakende seviyede talep ikamesi açısından sınırlı oranda ikame teşkil edebileceği düşünülmektedir.

3.1.1 Perakende seviyede talep ikamesi

Yerel ağa ayrıştırılmış erişim, alternatif işletmeciler tarafından hem darbant hem de genişbant hizmetlerin sunulmasına olanak tanımaktadır. Bu nedenle; yerel ağa ayrıştırılmış erişim hizmetleri, alternatif işletmecilerin çeşitli perakende pazarlarda rekabet edebilmesine imkân vermektedir. Konuyla ilgili uluslararası uygulamalara bakıldığında yerel ağa ayrıştırılmış erişim hizmetlerinin özellikle genişbant hizmetlerin sunumu için kullanıldığı görülmektedir.

2009 yılı Haziran ayı sonu itibarıyla toplam genişbant internet erişim aboneleri sayısı 6.179.465'e ulaşmıştır. Perakende genişbant hizmetler içinde ADSL hizmetleri %98'lik bir paya sahip olup, abone sayısı 6.056.519'dur. Gerek fonksiyonellik ve gerekse tarifeler açısından talep yönlü ikame oluşturma imkânı olan kablo internet hizmeti ise hâlihazırda sınırlı sayıda ilde sunulabilmekte ve abone sayısı ADSL ile kıyaslandığında oldukça düşük kalmaktadır.

Ülkemizde genişbant internet abonelerinin işletmeci bazında dağılımına bakıldığında, alternatif işletmecilerin pazar paylarının 2008 yılı başında %4,6 iken 2009 yılı Haziran ayı sonunda %6,6'ya çıktığı görülmektedir. Diğer taraftan 2009 yılı Haziran ayı sonu itibarıyla Türk Telekom'un iştiraki olan TNet'in genişbant internet erişiminde pazar payı %91,8; Kablo TV işletmecisinin pazar payı ise %1,6 olarak gerçekleşmiştir.

Şekil 1 :Genişbant İnternet Abonelerinin İşletmeci Bazında Dağılımı

Mevcut durumda genellikle internet kafeler, tren istasyonları, oteller, alışveriş merkezleri, havaalanları ve konferans merkezleri gibi yerlerde kullanılan Wi-Fi hizmetlerinin yaygınlığının çok düşük olması ve henüz gelişme sürecinde olması nedeni ile ADSL'e ve Kablo TV'ye ikame olamayacağı değerlendirilmektedir. Yüksek hızda internet imkânı sunan fiber erişim şebekeleri ise ülkemizde henüz istenilen düzeyde yaygınlaşmamıştır. Ayrıca, coğrafi kapsam ve görüş hattı gereksinimi bakımından bakır kablo ağına göre dezavantajları bulunan ve henüz herhangi bir işletmecinin yetkilendirilmediği genişbant sabit telsiz erişim hizmetlerine ilişkin ileriye yönelik bir değerlendirme yapıldığında; teknik özellikleri sebebiyle bu hizmetin bakır kablo ağına ancak sınırlı oranda ikame teşkil edebileceği düşünülmektedir.

Soru iki kapsamında açıklanmakla birlikte 3N hizmeti kapsamında sunulan internet hizmetlerinin hâlihazırda başlangıç seviyesinde olması, iki şebeke arasında fonksiyonel farklılık gibi sebeplerden dolayı bu hizmetin hâlihazırda bakır kablo ağına ancak sınırlı oranda ikame teşkil edebileceği düşünülmektedir.

Soru 3

Perakende seviyede kablo internet erişimi, Wi-Fi, fiber, 3N ve genişbant sabit telsiz erişim hizmetleri ile ilgili değerlendirmelere katılıyor musunuz? Görüşünüzü gerekçeleri ile birlikte açıklayınız.

Soru 3'e ilişkin görüşler:

Rekabet Kurumu tarafından ses hizmetlerinin de ilgili piyasa kapsamında değerlendirilmesi gerektiği, Kablo TV şebekesinin yaygın olmamasının bakır ağa ikame olmadığını göstermediği bu bağlamda Kablo TV şebekesinin de aynı ilgili ürün piyasasında değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Türk Telekom tarafından da ilgili pazarda alternatif bir şebeke olarak kablo TV ve 3N şebekelerinin yaygınlaştığı ve bu şebekelere dokümanda yer verilmesi gerektiği ifade edilmiş, ilgili pazarın ilgili coğrafi pazarlara ayrıştırılarak her bir coğrafi pazarın da kendi içerisinde yeniden değerlendirilmesi ve sonrasında analiz edilmesi talep edilmiştir. Telkoder ve ECTA tarafından ise ilgili piyasa kapsamına fiber erişimin de dâhil edilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Soru 3'e ilişkin cevaplar:

Rapor kapsamında, Kablo TV şebekesi yaygın olmamasına rağmen bakır ağa ikame olabileceği belirtilmiştir. Bununla birlikte söz konusu şebekenin yaygın olmaması nedeniyle özellikle talep açısından ve kısmen arz açısından bakır ağa ikame edilememesi sonucu incelenecek olan ilgili piyasa kapsamına Kablo TV şebekesi dâhil edilmemiştir.

3N hizmetine ilişkin görüşlerimize 2'nci soru kapsamında, fiber erişime ilişkin görüşlerimize ise 3.1.2 Toptan seviyede talep ikamesi bölümünde yer verilmiştir. Ayrıca yerel ağa ayrıştırılmış erişim sağlama yükümlülüğünün uygulanma detaylarının düzenlendiği Yerel Ağa Ayrıştırılmış Erişime İlikin Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ'in 4. Maddesinde, yerel ağ; "Sabit telekomünikasyon şebekesinde kullanıcı tarafındaki şebeke sonlanma noktasını kullanıcının bulunduğu ana dağıtım çatısına veya eşdeğer tesise bağlayan fiziksel devre" şeklinde tanımlanmış olup, bu çerçevede yerel ağın erişime açılmasından, her bir son kullanıcıyı bağlı bulunduğu ana dağıtım çatısına veya eşdeğer tesise bağlayan bakır kablo çiftinin işletmecilerin kullanımına sunulması kastedilmektedir.

3.1.2 Toptan seviyede talep ikamesi

3.1.2.1 Alternatif altyapılar

Toptan seviyede yerel ağa ayrıştırılmış erişim hizmetlerine zaman içinde alternatif olabilecek platformlar arasında kablo şebekeleri, sabit telsiz erişim platformu, eve kadar fiber şebekeler ve 3N şebekesi sayılabilir. Ancak hâlihazırda 21 ilde kurulu olan ve hanelerin %15'ine hitap etmekte olan Kablo TV şebekesinin ülke genelinde yaygın olmaması, şebekenin ulaştığı her noktada TV yayıncılık hizmetlerinin yanı sıra internet erişim hizmetlerinin de sunulmaması ve şebekenin genişletilmesi ve geliştirilmesi için önemli miktarda yatırım gerekmesi nedeni ile kablo TV şebekelerinin bakır ağa ikame konuma gelmesinin kısa sürede gerçekleşmesi olası görülmemektedir. Genişbant sabit telsiz erişim sistemleri için ise yetkilendirmelerin başlamamış olması ve dolayısıyla bu hizmeti hâlihazırda sunan işletmecilerin bulunmaması gibi nedenlerle toptan seviyede ikame imkânı bulunmamaktadır.

Ülkemizde eve kadar fiber şebekeleri kullanan işletmeciler bulunmakla birlikte bu şebekelerin yaygınlığı oldukça düşüktür. Dolayısıyla eve kadar fiber şebekelerin toptan seviyede yerel ağa ayrıştırılmış erişim hizmetlerine ikame olması yakın zamanda beklenmemektedir.

Uydu üzerinden genişbant internet erişimi hizmetleri az sayıda kullanıcı tarafından ve çoğunlukla karasal hatların yedeklenmesi amacıyla kullanılmaktadır.

Diğer taraftan toptan seviyede yerel ağa ayrıştırılmış erişim hizmetlerinin fiyatlarında geçici olmayan, küçük fakat belirgin bir fiyat artışı olduğunda abonelerin alternatif olarak 3N hizmetine geçmesi, 3N hizmeti kapsamında sunulan internet erişimi hizmetlerinin hâlihazırda başlangıç

seviyesinde olması, tarife seviyesi ve hizmet kalitesindeki belirsizlik ve kapsama alanının sınırlı kalması nedenleriyle olası görülmemektedir.

Sonuç olarak kısa vadede toptan seviyede yerel ağa ayrıştırılmış erişim hizmetlerine ikame olabilecek alternatif altyapıların ortaya çıkacağı düşünülmektedir.

Soru 4

Kısa vadede bakır kablo ağına ikame olabilecek alternatif altyapıların ortaya çıkmasının olası görülmediği fikrine katılıyor musunuz? Görüşünüzü gerekçeleriyle birlikte açıklayınız.

Soru 4'e ilişkin görüşler:

Rekabet Kurumu, bir şebeke ya da teknolojinin yaygın olarak kullanılmıyor oluşu veya bir şebekenin ya da teknolojinin yüksek miktarda yatırım gerektirmesinin ikame ölçütü olarak değerlendirilmemesi gerektiğini, toptan seviyede talep ikamesinin belirlenmesinde; ele alınan teknolojilerin nitel özelliğinin ve tüketiciler nezdinde fonksiyonel olarak ikame olup olmadığının değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Soru 4'e ilişkin cevaplar:

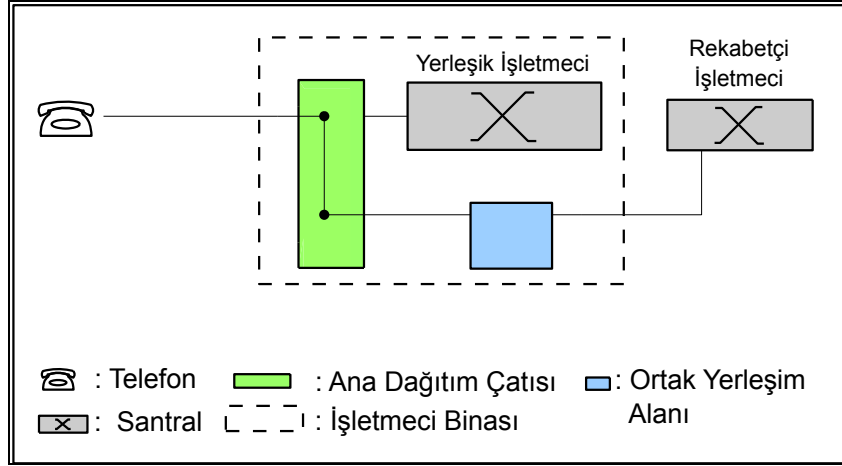
Soru 3 kapsamında da cevaplandırıldığı üzere rapor kapsamında ifade edilen ilgili piyasa rekabet hukuku ilkeleri çerçevesinde düzenlenmesi öngörülen "piyasa"yı ifade etmektedir. Kablo TV şebekesinin veya alternatif alt yapılarının düzenlenecek piyasaya kapsamına girip girmeyeceği, pazar analizi öncesinde incelenmekte, verilen karara göre düzenlenmesi öngörülen piyasaya dâhil edilip edilmeyeceğine karar verilmektedir. Öncesinde ya da sonrasında alternatif alt yapıların ilgili piyasa kapsamına dâhil edilip edilmemesinin sadece etkin piyasa gücüne sahip işletmecinin ilgili piyasadaki pazar payı üzerinde ihmal edilebilecek ölçüde farklılık oluşmasına neden olacağı değerlendirilmektedir.

3.1.2.2 Veri akış erişimi

Toptan ayrıştırılmış erişim (yerel ağa ayrıştırılmış tam erişim, alt yerel ağa erişim ve paylaşımlı erişim) ile veri akış erişimi arasında hizmeti talep eden işletmeciler açısından fonksiyonel farklılıklar bulunmaktadır. Yerel ağa ayrıştırılmış erişim yöntemleri ile veri akış erişiminin işleyişi aşağıda açıklanmaktadır.

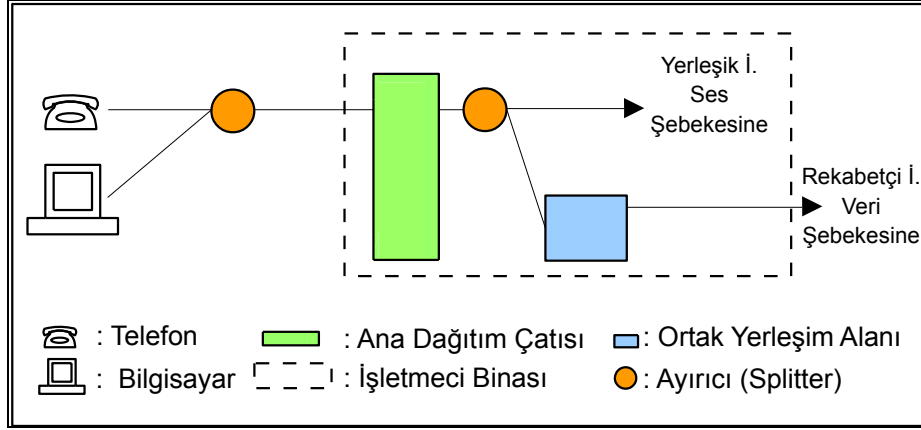
Yerel ağa ayrıştırılmış tam erişim, abone ile ana dağıtım çatısı arasındaki bakır kablo çiftinin hem ses hem de ses harici bandının kullanılmasına imkân verecek şekilde kiralanmasını ifade etmektedir. Bu yöntemle; alternatif işletmeci, bakır kablo üzerinde tam kontrol imkânına sahip olup abonelere ses dâhil olmak üzere her türlü hizmeti sunabilmektedir. Bu kontrol imkânı işletmecilerin, hattın fiziksel durumu ve dış etkenler haricinde, hizmet kalitesi seviyesini belirleyebilmesini sağlamaktadır.

Şekil 2: Yerel Ağ Ayrıştırılmış Tam Erişim

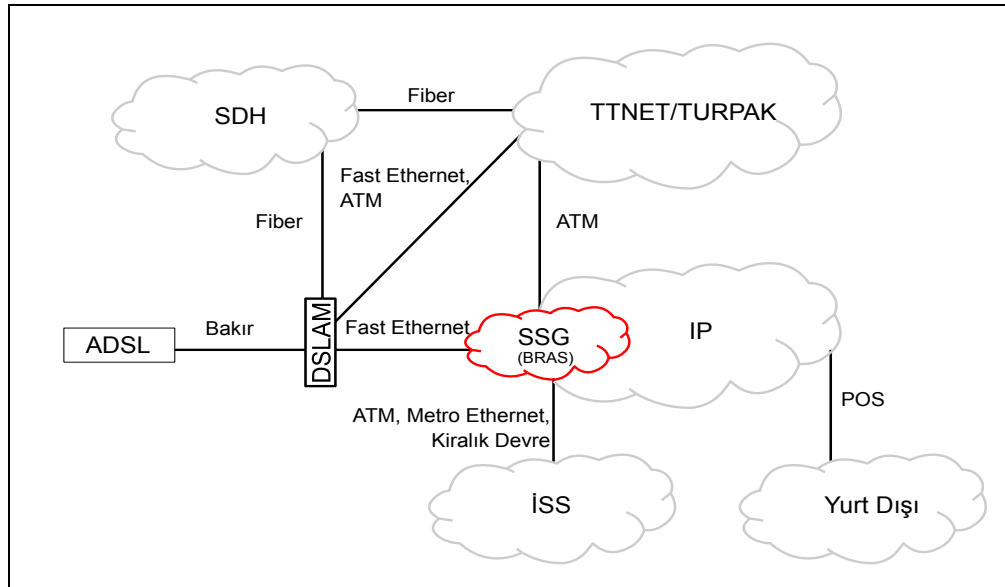
Alt yerel ağa erişim rekabetçi işletmecinin, şebekede ana dağıtım çatısı yerine, müşteriye daha yakın bir noktadan erişim sağlamasına imkân veren yöntemdir. Bu yöntem, bakır kablo üzerinden yüksek hızlarda veri iletimi gerektiren hizmetlerde, müşteri ile rekabetçi işletmeci arayüzü arasındaki uzaklığın önemli bir kısıt olarak ortaya çıktığı durumlarda kullanılmaktadır. Örneğin, ADSL erişiminde üst hız limitlerine ulaşabilmek için hat uzunluğunun 4-5 km'yi aşmaması gerekmektedir. Hat uzunluğunun daha fazla olduğu bölgelerde rekabetçi işletmeciler müşterilerine ADSL hizmeti götürebilmek için alt yerel ağa erişim yöntemlerini kullanabilmektedir.

Frekans spektrumunun ayrıştırılması olarak da ifade edilen yerel ağa paylaşımlı erişimde, bakır kablo çifti üzerindeki frekans spektrumunun ses harici bandı alternatif işletmeci tarafından kullanılmaktadır. Bu yöntem ile; yerleşik işletmeci ses hizmetlerini sunmaya devam ederken, alternatif işletmeci aynı hat üzerinden genişbant hizmetlerini sunabilmektedir.

Şekil 3: Yerel Ağa Paylaşımlı Erişim

Veri akış erişimi; yüksek hızlı veri iletimine imkân verecek yeteneğe kavuşturulmuş abone hattının, veri iletimi sunulmak üzere alternatif işletmecilerin erişimine açılmasıdır. Bir başka deyişle veri akış erişimi, abonelere xDSL hizmeti sunacak bir rekabetçi işletmecinin yerleşik işletmeciye ait DSLAM³ ekipmanından daha sonraki noktalar (ATM switch, BRAS)⁴⁴ üzerinden erişim sağlaması olarak tanımlanabilir. Bu yöntemde yerleşik işletmeci hattın ve DSLAM ekipmanının kurulumundan ve işletiminden sorumludur. Alternatif işletmecilerin sunduğu genişbant erişim hizmetlerinin teknik özellikleri yerleşik işletmecinin altyapısına bağlıdır.

Şekil 4: IP Seviyesinde Veri Akış Erişimi Yöntemine Göre ADSL Topolojisi

³ DSLAM: Digital Subscriber Line Access Multiplexer

⁴ ATM: Asynchronous transfer mode, BRAS: Broadband remote access server

Yerel ağa ayrıştırılmış erişim ile veri akış erişimi bu erişim türlerini talep eden işletmeciler açısından fonksiyonel olarak farklı ürünlerdir. Veri akış erişimi yönteminde rekabetçi işletmecilerin sunduğu genişbant erişim hizmetlerinin hız, trafik kotası gibi teknik parametreleri yerleşik işletmecinin altyapısına bağlıdır. Perakende seviyede sunulan hizmetlerin hem bant genişliği hem de coğrafi kapsamı veri akış erişim hizmetini sağlayan yerleşik işletmecinin kontrolündedir.

Yerel ağa ayrıştırılmış erişim yöntemleri ile ise rekabetçi işletmeci, bakır kablo üzerinde kontrol imkânına sahip olmakta, sunulan hizmetlerin çeşitliliği ve bant genişliğini belirleme ve DSLAM ekipmanlarının kurulacağı coğrafi alanları seçme imkânına kavuşmaktadır. Ayrıca veri akış erişiminin aksine yerel ağa ayrıştırılmış tam erişimde kullanıcılara anahtarlamalı şebeke üzerinden ses hizmeti sunma imkânı söz konusudur. Bu çerçevede, ifade edilen fonksiyonel farklılıklar nedeniyle veri akış erişimi ve yerel ağa ayrıştırılmış erişim hizmetlerinin farklı piyasalarda ele alınması gerektiği değerlendirilmektedir.

Soru 5

Veri akış erişimi ve yerel ağa ayrıştırılmış erişim hizmetlerinin farklı piyasalarda ele alınması gerektiği görüşüyle aynı fikirde misiniz? Görüşünüzü gerekçeli bir biçimde ifade ediniz.

Soru 5'e ilişkin görüşler:

Rekabet Kurumu ve Türk Telekom'dan gelen görüşte Kurumumuzla hemfikir olunduğu belirtilmiştir.

3.1.3 Toptan arz ikamesi

Ülkemizdeki mevcut durum itibarıyla Türk Telekom'un yerel ağına arz yönlü ikame olabilecek şebekelerin gelişmesi kısa vadede olası görülmemektedir. Kablo şebekesi üzerinden hâlihazırda perakende genişbant erişim hizmeti sunulabilmektedir. Ancak bu hizmetin kullanımı halen kısıtlı seviyelerdedir. Kablo TV şebekesinin yerel ağa alternatif olacak şekilde geliştirilmesi önemli oranda yatırım gerektirmektedir. Bununla birlikte kablo TV şebekeleri gelişip yaygınlaşsa bile kablo şebekelerin ayrıştırılması önemli yatırımlar gerektirmektedir. Öte yandan daha önce de ifade edildiği üzere, genişbant sabit telsiz erişim hizmetlerinin yetkilendirilmesine ilişkin usul ve esaslar belirlenmiş olmakla birlikte henüz yetkilendirmelere başlanmamıştır. Söz konusu yetkilendirmelerin yapılması durumunda ise teknik ve coğrafi kısıtlar nedeni ile bu şebekelerin perakende seviyede ses ve genişbant hizmetlerin sunumu için bakır kablo ağına ancak belirli

oranda ikame olabileceği ve bu kısıtlı imkânın toptan seviyeye yansımalarının zaman alacağı değerlendirilmektedir. Fiber erişim şebekeleri ise ülkemizde henüz gelişme aşamasındadır. Bu bakımdan söz konusu altyapıların Türk Telekom'un yerel ağ hizmetlerine hissedilir bir rekabetçi baskı oluşturamayacağı düşünülmektedir.

Bunun yanında, yeni bakır kablo ağlarının kurulması yüksek batık maliyetler nedeniyle oldukça güçtür. Erişim şebekelerinin genel özelliği olan ölçek ve kapsam ekonomilerinin büyüklüğü coğrafi açıdan kapsama alanı geniş yeni yerel şebekelerin kurulmasının önündeki engelleri artırmaktadır. Bu çerçevede kısa vadede Türk Telekom'un yerel ağına toptan seviyede arz yönlü ikame imkânının doğmasının güç olduğu değerlendirilmektedir.

Soru 6

Kısa vadede Türk Telekom'un yerel ağına toptan seviyede arz yönlü ikame imkânının doğmasının güç olduğu değerlendirmesine katılıyor musunuz? Görüşünüzü gerekçeli bir biçimde açıklayınız.

Soru 6'ya ilişkin görüşler:

Rekabet Kurumu tarafından Kablo TV altyapısı ya da diğer potansiyel altyapılar üzerinden sunulan hizmetlerin tüketiciler nezdinde ikame olarak değerlendirilmesi halinde, arz ikamesi durumları ne olursa olsun bu altyapıların aynı ilgili piyasa tanımı altında değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Türk Telekom tarafından ise 3N operatörlerinin önemli oranda şehir merkezlerini kapsamış olması ve Türksat A.Ş.'nin de Türkiye'nin gelir düzeyi yüksek illerde altyapısını kurmuş olması sebebiyle ilgili pazarın ilgili coğrafi pazarlara hatta coğrafi pazarların da il merkezi ve taşra olacak şekilde alt pazarlara bölünmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Soru 6'ya ilişkin cevaplar:

Kablo TV'ye ait değerlendirmeler önceki sorular kapsamında yapılmıştır. Ülke genelinde piyasa koşullarının önemli ölçüde farklılık arz edip etmediği ve ilgili coğrafi piyasaya ilişkin değerlendirmeler ise 7. soru kapsamında yapılacaktır.

3.2 İlgili Coğrafi Piyasa

İlgili coğrafi piyasa, rekabet şartlarının yeterince homojen olduğu ve komşu alanlardaki söz konusu şartların yeterli derecede farklı olması nedeni ile ayırt edilebilir nitelikte olduğu alanı ifade etmektedir. Dolayısıyla ilgili piyasanın coğrafi sınırlarını, ilgili ürünün ikame imkânının bulunduğu ve piyasa yapısının birbirine benzer olduğu bölgeler oluşturmaktadır. Tüketicilerin herhangi bir

verde faaliyet gösteren işletmeciden kolay bir şekilde ilgili ürünü alabilmesi veya diğer üreticilerin bu bölge içinde kolay bir şekilde söz konusu ürünü sunabilmesi durumunda söz konusu bölgeler ilgili coğrafi piyasa içinde yer almaktadır.

Bu çerçevede Türk Telekom'un ulusal çapta yerel ağa sahip olması, erişim şebekesine erişim hizmetlerine ilişkin tarife ve kullanım şartları açısından coğrafi konuma göre farklılaştırma bulunmaması, hizmet sunumu için yapılan yetkilendirmenin tüm Türkiye'yi kapsamaması nedeniyle, toptan ayrıştırılmış erişim hizmetlerine ilişkin ilgili coğrafi piyasanın ülke geneli olarak belirlenmesi gerekmektedir.

Soru 7

Fiziksel şebeke altyapısına erişim hizmetlerine ilişkin coğrafi piyasanın ülke genelini kapsadığı görüşü ile hemfikir misiniz? Görüşünüzü gerekçeleri ile birlikte detaylı biçimde açıklayınız.

Soru 7'ye ilişkin görüşler:

Türk Telekom tarafından ilgili pazarın ilgili coğrafi pazarlara ve hatta alt coğrafi pazarlara ayrılması gerektiği ifade edilmiştir.

Soru 7'ye ilişkin cevaplar:

Bilindiği üzere rapor kapsamında da belirtildiği üzere ilgili coğrafi piyasa, rekabet şartlarının yeterince homojen olduğu ve komşu alanlardaki söz konusu şartların yeterli derecede farklı olması nedeni ile ayırt edilebilir nitelikte olduğu alanı ifade etmektedir. Hali hazırdaki durum itibarıyla alternatif alt yapıların gelişmekte olduğu ve alternatif işletmecilerin özellikle belirli bölgelerde abone kazanımlarının devam etmekte olduğu düşünülmekle birlikte hâlihazırdaki durum itibarıyla rekabet şartlarının bölgeler arasında ayırt edilebilecek ölçüde farklılıklar oluşturmadığı değerlendirilmektedir.

3.3 İlgili Piyasa Tanımı

Talep ve arz yönlü ikame hususundaki değerlendirmeler ışığında; genişbant ve ses hizmetlerinin sunumu için bakır kablo ağına toptan erişim hizmetleri için ayrı bir ilgili piyasa bulunduğu, bu piyasanın tüm ayrıştırılmış erişim türleri (yerel ağa ayrıştırılmış tam erişim, alt yerel ağa erişim ve paylaşımlı erişim) ile ortak yerleşim ve diğer ilgili yardımcı hizmetleri de kapsadığı ve ilgili coğrafi piyasanın ülke geneli olduğu düşünülmektedir.

Bu kapsamda, ilgili ürün piyasası içinde alternatif işletmecilerin, erişim sağlayan işletmeciden almak durumunda olduğu muhtelif hizmetlerin de (ortak yerleşim, tesis paylaşımı vb.) bulunduğu değerlendirilmektedir.

Soru 8

Fiziksel şebeke altyapısına erişim hizmetlerine ilişkin ilgili piyasa tanımı içerisinde tüm ayrıştırmış erişim türleri ile ortak yerleşim ve diğer ilgili yardımcı hizmetlerin yer alması gerektiği görüşüyle aynı fikirde misiniz? Görüşünüzü gerekçeli bir biçimde ifade ediniz.

Soru 8'e ilişkin görüşler:

Rekabet Kurumu tarafından Kurumumuz görüşleri ile hemfikir olduğu belirtilmektedir. Türk Telekom tarafından ise Ortak Yerleşim Hizmetlerinin telekomünikasyon hizmeti olmaması nedeniyle Fiziksel şebeke altyapısına erişim hizmetlerine ilişkin piyasa tanımı içerisinde yer almaması gerektiği ifade edilmiştir.

Soru 8'e ilişkin cevaplar:

Rapor kapsamında belirtilen ortak yerleşim hizmeti ile ilgili diğer hizmetlerin, alternatif işletmecilerin fiziksel şebeke altyapısına erişebilmesi için zorunlu unsur (essential facility) niteliğinde olduğu, fiziksel şebeke altyapısına erişim hizmetinin ayrılmaz bir parçası olduğu değerlendirildiğinden ilgili piyasa tanımı içinde olması gerektiği düşünülmüştür.

4 İLGİLİ PİYASADA DÜZENLEME GEREKSİNİMİ

Komasyon'un 17 Aralık 2007 tarih ve 2007/879/EC sayılı tavsiye kararında aşağıda sıralanan kriterlerin her birini sağlayan piyasaların öncül düzenlemelere tabi olabileceği, piyasalar düzenlenirken bu üç kriterin tek tek değerlendirilmesi ve bu üç kriterin birlikte karşılanması durumunda ilgili piyasada öncül düzenlemelerin yapılması gerektiği ifade edilmektedir. Bu kriterler şunlardır:

- Piyasadaki yüksek ve sürekli giriş engellerinin varlığı, (Bu engeller yapısal, yasal veya düzenleyici türde olabilir)
- Öncül düzenlemelerin uygulanacağı piyasa yapısının belli bir süre sonunda etkin rekabete doğru yönelme eğiliminde olmaması,
- Rekabet kanununun piyasa aksaklıklarını gidermede tek başına yeterli olmaması.

Aşağıda fiziksel şebeke altyapısına erişim piyasasına ilişkin üçlü kriter testi kapsamındaki değerlendirmelere yer verilmiştir.

Birinci Kriter: Altyapı işletmeciliğine ilişkin faaliyet gösteren işletmeciler bulunmakla birlikte, diğer işletmeciler tarafından yerleşik işletmecinin yerel ağ şebekesine alternatif bir şebekenin kurulmasının maliyetli ve zaman alıcı olması sebebiyle fiziksel şebeke altyapısına erişim piyasasında pazara giriş engellerinin yüksek ve sürekli olduğu düşünülmektedir. Diğer taraftan ülkemizde alternatif şebekelerin ülke çapında yaygınlığının düşük olması da yerel ağın ayrıştırılması ile sunulabilecek hizmetlerin alternatif şebekeler üzerinden sunulmasını güçleştirmektedir.

İkinci Kriter: Alternatif altyapılar (kablo şebekesi, kablosuz şebekeler vb.) gelişip yaygınlaşsa da bu şebekelerin kapsama alanı bakır şebeke ile karşılaştırıldığında yetersiz kalmaktadır. Ayrıca kablo şebekesinin ayrıştırılması yerel ağın ayrıştırılmasına teknik veya ekonomik olarak bir alternatif olamamaktadır. Alternatif işletmeciler ülke çapında hizmet sunabilmek için yerleşik işletmecinin altyapısına bağımlı durumdadırlar. Türk Telekom'un ilgili piyasada %100 pazar gücüne sahip olması ve yerleşik işletmecinin altyapısı dışındaki alternatif altyapılar üzerinden konu hizmetin sunulmaması sebepleriyle piyasa yapısının belli bir süre sonunda etkin rekabete yönelmesi beklenmemektedir.

Üçüncü Kriter: Fiziksel şebeke altyapısına erişim piyasasındaki EPG yükümlülükleri kaldırıldığında piyasadaki erişim ücretlerinde aşırı fiyatlandırma ve karlılık, sabit şebeke işletmecisinin diğer işletmecilere erişim sağlamaması ve dikey güç aktarma gibi rekabet problemleri ortaya çıkabilir. Dolayısıyla, piyasada öncül düzenleme eksikliğinde bahsi geçen rekabet problemlerinin ortaya çıkacağı öngörüldüğünden Rekabet Kanununun piyasa aksaklıklarını gidermede tek başına yeterli olmayacağı değerlendirilmektedir.

Yukarıdaki açıklamalar göz önünde bulundurulduğunda ilgili piyasaya öncül düzenlemelerin yapılacağı değerlendirilmektedir.

Soru 9

Fiziksel şebeke altyapısına erişim piyasasında üçlü kriter testinin sağlandığı değerlendirilmesine katılıyor musunuz? Cevabınızı ayrıntılı ve gerekçeli bir biçimde açıklayınız.

Soru 9'a ilişkin görüşler:

Rekabet Kurumu tarafından genel olarak Kurumumuz ile hemfikir olduğu ifade edilmiş, Telkoder tarafından ise Kurumumuz görüşlerine katılmakla birlikte öncül düzenlemenin yapılacağı net bir şekilde ifade edilmesi talep edilmiştir. Türk Telekom tarafından ise rekabetin oluşmadığı alanlar için yapılan değerlendirmelere iştirak edilmekle birlikte rekabetin oluştuğu veya kısa sürede rekabetin oluşabileceği bölgeler için söz konusu görüşlere iştirak edilmediği ifade edilmektedir.

Soru 9'a ilişkin cevaplar:

Coğrafi piyasanın ülke geneli olarak belirlenmesi ve rekabet şartlarının bölgeler arasında önemli ölçüde farklı olmadığı değerlendirildiğinden tüm tarafların Kurum görüşüne katıldığı değerlendirilmiştir.

5 PİYASA GÜCÜNÜN DEĞERLENDİRİLMESİ

Fiziksel şebeke altyapısına erişim piyasasına ilişkin ilgili piyasanın belirlenmesini müteakip, bu piyasanın rekabetçi olup olmadığı hususunun incelenmesi ve bunun sonucunda -eğer varsa- EPG'ye sahip işletmecilerin tespit edilmesi gerekmektedir. İlgili piyasada bir veya birden fazla teşebbüsün EPG'ye sahip olması durumunda, söz konusu piyasanın rekabetçi olmadığı sonucuna ulaşılmaktadır.

Ülkemiz açısından, ilgili piyasada EPG'ye sahip işletmecinin bulunup bulunmadığının tespiti için EPG Yönetmeliği çerçevesinde çeşitli kriterler göz önünde bulundurulmaktadır. EPG, söz konusu Yönetmelik'in 4'üncü maddesinde *'İşletmecinin, ilgili elektronik haberleşme pazarında, tek başına ya da diğer işletmecilerle birlikte rakiplerinden, kullanıcılarından ve tüketicilerinden fark edilir bir şekilde bağımsız olarak hareket edebilmesine imkân sağlayan ekonomik gücü'* şeklinde tanımlanmıştır. EPG'ye sahip işletmecinin belirlenmesinde ise 9' uncu maddede ifade edilen kriterlerle birlikte konuyla ilgili AB düzenlemelerinde yer alan hususlar da göz önüne alınmaktadır. Bu hususlar arasında işletmecilerin pazar payları, piyasa gücünün tespitinde kullanılan en önemli kriter olarak kabul edilmektedir.

Komisyon uygulamalarında tek başına EPG'nin genellikle işletmecilerin %40'ın üzerinde pazar payına sahip olduğu durumlarda ortaya çıktığı kabul edilmekle birlikte daha düşük pazar paylarında da EPG'nin bulunabileceği ifade edilmektedir. Özellikle, işletmecilerin pazar paylarının %25 ile %40 arasında olduğu durumlarda; işletmecinin kolayca tekrarlanamayan altyapıları kontrolü, teknolojik avantajlar veya teknolojik üstünlük, dengeleyici alıcı gücünün (*countervailing buying power*) düşüklüğü veya olmaması, finansal kaynaklara erişim ve ölçek/kapsam ekonomilerinin etkisi gibi kriterlerin değerlendirilmesi neticesinde EPG tespiti yapılabilmektedir. Ancak, işletmecinin yüksek bir pazar payına sahip olduğu ve bu pazar payının belirli bir süre korunduğu durumlarda işletmeci EPG'ye sahip olarak kabul edilmektedir. Bununla birlikte, bu kısımda pazar payının yanı sıra ilgili piyasadaki işletmecilerin kolayca tekrarlanamayan altyapıları kontrol imkânı, piyasaya giriş kolaylığı ve dengeleyici alıcı gücü gibi hususlara ilişkin değerlendirmelere de yer verilmektedir.

Soru 10

EPG'nin değerlendirilmesinde kullanılmak üzere belirlenen kriterlerin seçimi hususunda aynı düşüncede misiniz? Görüşlerinizi ayrıntılı biçimde açıklayınız.

Soru 10'a ilişkin görüşler:

Türk Telekom tarafından Kurumumuza gönderilen görüşte kriterlerin her birinin tek başına yeterli olmadığını ayrıca ilgili coğrafi piyasa alanının daha dar tutularak, verilen hizmetin niteliği, elektronik haberleşme sektöründe meydana gelen gelişmeler, sektörün dinamik yapısı, pazara yeni giren işletmecilerin varlığı ve pazarın kısa ve orta vadede geleceği konumun da göz önünde bulundurulmasının gerektiği ifade edilmiştir. Telkoder tarafından Kurumumuza gönderilen görüşte ise Komisyonun 2002 yılında yayımlanmış olduğu tavsiye kararında belirtilip de raporda yer almayan kriterlerin analize eklenmesi gerektiği belirtilmiş ayrıca Pazar payı kriterinin çok önemli olduğu fakat diğer kriterlerinde en az Pazar payı kriteri kadar belirleyici olması gerektiği ifade edilmiştir.

Soru 10'a ilişkin cevaplar:

Kurumumuz tarafından 01.09.2009 tarih ve 27336 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren EPG Yönetmeliği'nin 9'uncu maddesinde EPG'ye sahip işletmecilerin tespitinde hangi kriterlerin kullanılacağı belirtilmektedir. Bu kapsamda ilgili pazarda etkin piyasa gücünün belirlenmesinde, işletmecilerin sahip olduğu pazar paylarının öncelikli kriter olarak kullanılacağı, pazar payı dışında ise kolayca tekrarlanamayan altyapıların kontrolü, teknolojik avantajlar veya teknolojik üstünlük, dengeleyici alıcı gücünün düşüklüğü veya olmaması, finansal kaynaklara ve/veya sermaye piyasalarına kolayca ve ayrıcalıklı erişim imkânı, ürün ve/veya hizmet çeşitliliği, ölçek ekonomisi, kapsam ekonomisi, dikey bütünleşme, gelişmiş dağıtım ve satış ağları, potansiyel rekabetin olmayışı, ve genişleme önündeki engellerin de kullanılabileceği belirtilmiştir. Söz konusu madde hükmü gereği Kurum işletmecilerin ilgili piyasadaki pazar payını tespit ettikten sonra ilgili piyasanın özelliklerine göre uygun gördüğü diğer kriterleri seçebilme imkânına sahiptir.

5.1 Pazar Payı

İlgili piyasa tanımı çerçevesinde yapılan değerlendirmeler ışığında, Türkiye'de söz konusu tanım içinde yer alan hizmetleri sunan tek işletmeci Türk Telekom'dur. Bunun sonucu olarak, Türk Telekom'un ilgili piyasadaki pazar payı %100 olarak ortaya çıkmaktadır.

Soru 11

Türk Telekom'un ilgili piyasadaki pazar payının %100 olduğuna katılıyor musunuz? Görüşünüzü gerekçeleri ile birlikte detaylı biçimde ifade ediniz.

Soru 11'e ilişkin görüşler:

Türk Telekom tarafından Kurumumuza gönderilen görüşte, Kurumumuz değerlendirmelerine katılmadığı, değerlendirmenin Kablo TV ve 3N gibi firmaların da erişim altyapıları dikkate alınarak yeniden yapılması ve bu işletmecilerin pazardaki paylarının da bu kısımda belirtilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Soru 11'e ilişkin cevaplar:

Söz konusu husus daha önceki sorulara verilen cevaplar kapsamında cevaplanmıştır.

5.2 Kolayca Tekrarlanamayan Altyapıların Kontrolü, Ölçek ve Kapsam Ekonomisi

Türk Telekom hâlihazırda ülke genelinde bakır kablo yerel ağına sahip tek işletmeci konumundadır. Yerel şebekenin yeniden kurulması ve işletilmesi yüksek batık maliyetler ve ölçek ve kapsam ekonomileri nedeniyle oldukça güçtür. Kolayca tekrarlanamayan bir altyapı niteliğindeki yerel ağı kontrol eden bir işletmecinin bulunması, alternatif erişim teknolojilerinin olmaması durumunda olası rakipler için piyasaya giriş önünde önemli bir engel oluşturmaktadır.

Türk Telekom ülke genelindeki şebekesi ve bütünleşik yapısı nedeniyle hem ölçek hem de kapsam ekonomisinden üst düzeyde istifade edebilmektedir. Bu durum Türk Telekom'un mevcut ve yeni sunulacak hizmetlerde daha düşük maliyetlerle karşılaşmasına olanak tanımaktadır. Bu kapsamda, fiziksel şebeke altyapısına erişim hizmetlerinde kolayca tekrarlanamayan altyapıyı kontrolünde bulunduran Türk Telekom'un -ölçek ve kapsam ekonomilerinin yüksekliği nedeniyle- kısa vadede pazar payının ilgili piyasadaki rekabet düzeyini etkileyecek biçimde azalması olası görülmemektedir.

Soru 12

Fiziksel şebeke altyapısına erişim hizmetlerinde kolayca tekrarlanamayan altyapıyı kontrolünde bulunduran Türk Telekom'un -ölçek ve kapsam ekonomilerinin yüksekliği nedeniyle- kısa vadede pazar payının ilgili piyasadaki rekabet düzeyini etkileyecek biçimde azalmasının olası görülmediği değerlendirilmesine katılıyor musunuz? Cevabınızı gerekçelendirerek açıklayınız.

Soru 12'ye ilişkin görüşler:

Türk Telekom, spesifik bir bölgeye yatırım yapan bir alternatif işletmecinin maliyetinin Şirketlerinin maliyetlerinin altında kalabilmekte olduğunu ve alternatif işletmecinin Şirketlerinden daha uygun fiyatlarla hizmet sunabilmesine olanak sağlayabildiğini dolayısıyla ölçek ve kapsam ekonomilerinin

yüksekliğinin söz konusu durum için Türk Telekom'a bir rekabet avantajının oluşturmadığını belirtmekte ayrıca Türk Telekom'un Yerel Ağa Paylaşımlı ve Tam Erişim, Veri Akış Erişimi hizmetlerini düzenlemeye tabi olarak sunmakta olduğunu ve STH işletmelerinin VoB'u (Voice over Broadband) etkin bir şekilde kullandığını dolayısıyla şirketlerinin avantajının ortadan kalktığını ifade etmiştir.

Soru 12'ye ilişkin cevaplar:

Alternatif işletmecilerin birbirleri ile belirlenen coğrafi piyasa sınırları içinde rekabet edecekleri değerlendirildiğinde Türk Telekom'un kolayca tekrarlanamayan altyapıyı kontrolünde bulundurmasından dolayı, kısa vadede ilgili piyasadaki -ölçek ve kapsam ekonomilerinin yüksekliği nedeniyle- pazar payının rekabet düzeyini etkileyecek biçimde azalması olası görülmemektedir.

5.3 Piyasaya Giriş Kolaylığı ve Potansiyel Rekabet

Pazara giriş tehdidi başka bir ifadeyle potansiyel rekabet yerleşik işletmeciler üzerinde rekabetçi bir baskı oluşturabilmektedir. Potansiyel rekabet tehdidi pazara girişteki engellerin yüksekliğine paralel olarak azalmaktadır. Fiziksel şebeke altyapısına erişim piyasasına giriş genellikle batık maliyetlerden oluşan yüksek miktarda yatırım gerektirmektedir. Yüksek batık maliyetler erişim şebekelerinin tipik özelliği olan ölçek ve kapsam ekonomileriyle birleştiğinde yeni yerel erişim şebekelerinin kurulmasını daha da güçleştirmektedir. Bu bakımdan, mevcut veya piyasaya girmesi muhtemel işletmecilerin Türk Telekom'un yerel şebekesine tam bir alternatif olabilecek yeni bir erişim şebekesini oluşturması kısa vadede oldukça güç görünmektedir.

Bunun yanında, kısa dönemde yerel ağa alternatif olabilecek platformların gelişmesi de olası görülmemektedir. Türkiye'deki mevcut kablo şebekesinde gerekli yatırımların ve iyileştirmelerin yapılması, alternatif kablo platform işletmecilerinin hizmet sunmaya başlaması halinde kablo şebekesinin kısmen yerel ağa alternatif olabileceği düşünülmekle birlikte, Türkiye'deki mevcut kablo şebekesi henüz ülke genelinde hizmet verememekte ve kablo hizmetlerinin verilebildiği illerin yalnızca bir kısmında yayıncılık dışındaki hizmetler (kablo internet hizmeti) sunulabilmektedir. Kablo şebekesinin ulaştığı hane sayısının artırılabilmesi, ulaşılan hanelere yönelik altyapıların iki yönlü iletişime imkân verecek şekilde geliştirilmesi, şebekesinin iki yönlü olduğu yerlerde üçüncü taraflara toptan seviyede kapasite sunumuna yönelik anahtarlama ve yönlendirme ekipmanları gibi ek teçhizatların uç noktalara (*headend*) yerleştirilmesi için gereken yatırım miktarı oldukça yüksek olup bu tür gelişmelerin hayata geçirilmesi için zamana ihtiyaç

duyulmaktadır. Dolayısıyla kablo TV altyapısı işletmecilerinin yerel şebeke üzerinden sunulan erişim hizmetlerine alternatif hizmetler sunması kısa vadede olası görülmemektedir.

Öte yandan, genişbant sabit telsiz erişim hizmetleri sunabilecek işletmecilerin sınırlı oranda alternatif olabileceği düşünülse de bu hizmetin yetkilendirilmesine ilişkin usul ve esasların belirlenmesine rağmen henüz yetkilendirilen işletmeci bulunmaması ve bu hizmetin diğer ülke uygulamalarında olduğu gibi coğrafi yayılım, hizmet çeşitliliği ve hizmet kalitesi açısından göreceli dezavantajları dikkate alındığında yerel ağa etkin bir alternatif olamayacağı değerlendirilmektedir.

Ülkemizde işletmecilerin fiber erişim şebekelerine olan yatırımları devam etmekle birlikte bu şebekeler bakır şebeke ile kıyaslandığında çok sınırlı bir alanda yaygınlaşmış durumdadır. Dolayısıyla kısa vadede fiber erişim şebekelerinin bakır erişim şebekesinin yerini alması beklenmemektedir. Bu çerçevede, ilgili piyasaya girişin oldukça güç olması nedeni ile potansiyel rekabet tehdidinin Türk Telekom'un piyasa gücünü kısıtlayacak seviyede olmadığı ve bu durumun kısa vadede önemli ölçüde değişmeyeceği değerlendirilmektedir.

Soru 13

İlgili piyasaya girişin oldukça güç olması nedeni ile potansiyel rekabet tehdidinin Türk Telekom'un piyasa gücünü kısıtlayacak seviyede olmadığı ve bu durumun kısa vadede önemli ölçüde değişmeyeceği değerlendirmesine katılıyor musunuz? Cevabınızı detaylı bir biçimde ifade ediniz.

Soru 13'e ilişkin görüşler:

Türk Telekom tarafından Kurumumuza gönderilen görüşte özetle genişbant telsiz erişim hizmeti yetkilendirmesi yapıldığında büyük şehirlerde kısa süre içerisinde kablosuz geniş bant internetin verilmesinin gündeme gelebileceği ifade edilmektedir.

Soru 13'e ilişkin cevaplar:

01.09.2009 tarih ve 27336 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren EPG Yönetmeliği'nin 6 ncı maddesinde de belirtildiği üzere ilgili piyasadaki rekabet şartlarının fark edilebilir ölçüde değişmesi durumunda Kurumumuz tarafından ilgili pazarda etkin piyasa gücüne sahip işletmecilerin belirlenmesi amacıyla Kurumun resen ya da en az bir işletmecinin gerekçeli talebi üzerine pazar analizi yapabileceği hüküm altına alınmıştır. Türk Telekom tarafından belirtilen gelişmelerin olması, piyasadaki rekabet şartlarının değişmesi durumunda işletmeciye getirilen yükümlülüklerin gözden geçirileceği açıktır.

5.4 Dengeleyici Alıcı Gücü

Piyasada belirli bir seviyede pazarlık gücüne sahip müşterilerin olması (dengeleyici alıcı gücü) piyasaya arz yapan işletmecilerin bağımsız şekilde hareket edebilme kabiliyetini kısıtlamaktadır. Söz konusu pazarlık gücü, müşterinin büyüklüğünden veya piyasaya arz yapan işletmeciye sunacağı diğer avantajlardan (örn. diğer piyasalara daha kolay erişim imkânı vb.) kaynaklanabilmektedir. Geçiş maliyetlerinin yüksekliği ve piyasaya girişin önünde engeller bulunması, talep yönünde bulunan müşterilerin pazarlık gücünü azaltan unsurlardır. Dengeleyici alıcı gücünün varlığından söz edebilmek için bir fiyat artışı ya da fiyat artışı tehdidi oluştuğunda büyük müşterilerin, makul bir zaman içerisinde, diğer alternatiflere kayabilme olanağına sahip olması gerekmektedir. Ancak Türkiye’de fiziksel şebeke altyapısına erişim hizmetlerinden yararlanacak müşterilerin Türk Telekom’un dışında hizmet alabilecekleri alternatifleri bulunmamaktadır. Bu bakımdan söz konusu hizmetleri talep edebilecek müşterilerin Türk Telekom karşısındaki dengeleyici alıcı güçlerinin oldukça düşük olduğu değerlendirilmektedir.

Soru 14

İlgili piyasa içinde yer alan hizmetleri talep edebilecek müşterilerin Türk Telekom karşısındaki dengeleyici alıcı güçlerinin oldukça düşük olduğu değerlendirmesine katılıyor musunuz? Görüşünüzü gerekçelendirerek açıklayınız.

Soru 14’e ilişkin görüşler:

Türk Telekom tarafından Kurumumuz değerlendirmelerine iştirak edilmemekte ve sabit erişim hizmetinin özellikle, GSM operatörleri tarafından ikame edilmekte olduğu, mobil erişimin daha ucuz olması ve GSM tarifelerinin düzenlenmemesi nedeniyle sabitten mobile doğru kayış yaşanmış olduğu ayrıca STH işletmecilerinin abonelik gerçekleştirmeye başlamaları ile birlikte rekabet ortamının oluştuğu, bu durumların da dengeleyici alıcı gücünün varlığını ortaya koyduğu belirtilmektedir.

Soru 14’e ilişkin cevaplar:

Söz konusu işletmeci tarafından belirtilen hususların daha ziyade diğer piyasalara ilişkin olduğu değerlendirilmiştir.

5.5 İleriye Dönük Değerlendirmeler

Gerek hizmete dayalı, gerekse altyapıya dayalı rekabet modelleri ile piyasaya giriş koşullarının oluşturulmasına yönelik olarak elektronik haberleşme hizmet ve altyapılarına ilişkin yetkilendirme

çalışmaları Kurumumuz tarafından sürdürülmektedir. Bu çerçevede, özellikle genişbant telsiz erişim hizmeti yetkilendirmesi ile birlikte ayrıştırılmış erişim hizmetlerine kısmen de olsa alternatif olabilecek hizmetleri sunacak işletmecilerin pazara girmeleri beklenmektedir. Diğer taraftan işletmecilerin fiber erişim şebekelerine olan yatırımı her geçen gün artmaktadır. Uzun vadede fiber erişim şebekelerinin gelişip yaygınlaşmasıyla ülkemizde bakır temelli yerel ağın, yerini fiber erişim şebekelerine bırakacağı düşünülmektedir.

Bununla birlikte, ilgili piyasadaki ölçek ve kapsam ekonomisinin yüksekliği ve piyasaya giriş önündeki ekonomik engeller ve ilgili altyapıların kurulumunun belirli bir zaman gerektirmesi nedeniyle, söz konusu gelişmelerin yakın gelecekte Türk Telekom'un piyasa gücünü önemli derecede azaltmayacağı öngörülmektedir.

Soru 15

İlgili piyasada Türk Telekom'un piyasa gücünü önemli ölçüde sınırlandıracak nitelikte gelişmelerin yakın gelecekte ortaya çıkmasını olası görüyor musunuz? Görüşünüzü gerekçeleri ile birlikte detaylı biçimde ifade ediniz.

Soru 15'e ilişkin görüşler:

Türk Telekom tarafından Kurumumuza gönderilen görüşte özetle pazarda etkin rekabetin olduğu belirtilmekte ve mobil pazar ile sabit pazarın hem ses hem de erişim piyasaları olarak birleştirilmesi ve birlikte eşit şartlarda düzenlenmesi gerektiği ifade edilmektedir.

Soru 15'e ilişkin cevaplar:

Söz konusu hususa ilişkin değerlendirmelerimiz daha önceki bölümlerde yapılmıştır.

5.6 Etkin Piyasa Gücünün Değerlendirilmesine Yönelik Sonuçlar

Yukarıda yapılan analizler doğrultusunda, Türk Telekom'un fiziksel şebeke altyapısına erişim hizmetlerine ilişkin ilgili piyasada EPG'ye sahip olduğu değerlendirilmektedir. Türk Telekom'un fiziksel şebeke altyapısına erişim piyasasındaki payının %100 olması, ölçek ve kapsam ekonomileri, pazara giriş önündeki engeller ve yüksek batık maliyetler nedeniyle bu durumun yakın gelecekte değişmeyeceği öngörülmektedir. Bu bakımdan, Türk Telekom'un fiziksel şebeke altyapısına erişim hizmetlerine ilişkin piyasadaki gücünün kısa vadede önemli ölçüde azalmayacağı değerlendirilmektedir.

Soru 16

Etkin piyasa gücünün değerlendirilmesine yönelik sonuçlarla ilgili görüşlere katılıyor musunuz?
Görüşünüzü gerekçelendirerek açıklayınız.

Soru 16'ya ilişkin görüşler:

Türk Telekom tarafından Kurumumuza gönderilen görüşte özetle EPG değerlendirmesine 3N ve Kablo TV şebekelerinin de dâhil edilmesi gerektiği ve pazar paylarının bu işletmeciler arasında yeniden dağıtılması gerektiği belirtilmekte ve değerlendirmeye iştirak edilmediği ifade edilmektedir.

Soru 16'a ilişkin cevaplar:

Söz konusu hususa ilişkin değerlendirmelerimiz daha önceki bölümlerde yapılmıştır.

6 ETKİN PİYASA GÜCÜNE SAHİP İŞLETMELERİN BELİRLENMESİ

Elektronik Haberleşme Sektöründe Etkin Piyasa Gücüne Sahip İşletmeler ile Bu İşletmelere Getirilecek Yükümlülüklerin Belirlenmesi Hakkında Yönetmeliğe ve yukarıdaki bölümlerde yapılan açıklamalara göre:

- Türk Telekom'un "Fiziksel Şebeke Altyapısına Erişim Piyasası"nda etkin piyasa gücüne sahip olduğu değerlendirilmektedir.

7 EPG'YE SAHİP İŞLETMECIYE GETİRİLEBİLECEK YÜKÜMLÜLÜKLER

EPG'ye sahip işletmecinin varlığı, ilgili piyasada etkin rekabetin bulunmadığının bir kanıtı olmakta ve yapılan pazar analizinde ulaşılan sonuçlara göre etkin rekabetin tesisi ve devamı açısından gerekli görülen tedbirlerin alınmasını gerektirmektedir. Bu bağlamda, ilk olarak incelenen pazarda rekabet ihlaline yol açabilecek uygulamaların değerlendirilmesi, getirilecek düzenleyici tedbirlerin tespiti açısından önem arz etmektedir.

Rekabet politikaları çerçevesinde işletmecilerin rekabeti kısıtlayıcı uygulamaları temelde rakipleri dışlayan uygulamalar (fiyat sıkıştırması, yıkıcı fiyatlandırma, ayrımcılık vs.) ve/veya müşterilerin zararına olan (aşırı fiyat, düşük kalite vs.) uygulamalar olarak ortaya çıkmaktadır. Fiziksel şebeke altyapısına erişim gibi toptan pazarlarda ortaya çıkabilecek rekabet problemleri hem son kullanıcı hem de rakipler açısından olumsuz etkiler taşıyabilmektedir. Nitekim ortaya çıkabilecek rekabet problemleri arasında; EPG'ye sahip işletmecinin ilgili piyasada sahip olduğu pazar gücünü EPG'ye sahip olmadığı bir başka pazara kaydırarak rekabet ihlaline sebebiyet vermesi, ilgili pazara giriş engeli oluşturması veya ilgili pazardaki gücünü kullanarak aşırı fiyat uygulaması, düşük kalitede hizmet sunması gibi hususlar sayılabilir.

Hâlihazırda Türk Telekom fiziksel şebeke altyapısına erişim piyasasında %100 pazar payına sahiptir. Hem fiziksel şebeke altyapısına erişim piyasasında hem de iştiraki olan TTNNet vesilesiyle perakende hizmetlerde faaliyet gösteren Türk Telekom'un, fiziksel şebeke altyapısına erişim piyasasında sahip olduğu piyasa gücünü kullanarak perakende pazarda rakiplerini dışlayıcı rekabet politikaları izlemesi ihtimal dâhilindedir. Ayrıca, fiziksel şebeke altyapısına erişim piyasasında EPG'ye sahip olan Türk Telekom'un müşterileri olan işletmecilere (aynı zamanda TTNNet'in perakende pazarda rakipleri olan işletmecilere) aşırı fiyatla ve/veya düşük kalitede erişim hizmeti sunmak istemesi ihtimal dâhilindedir. Bu kapsamda, ilgili piyasada EPG'ye sahip olan Türk Telekom'un uygulayabileceği rekabeti kısıtlayıcı uygulamalara aşağıda kısaca değinilmektedir:

- **Erişim sağlamayı reddetme:** Türk Telekom, alternatif işletmecilerin perakende piyasada hizmet sunabilmesi için gerekli olan şebeke unsurlarını rakiplerine sunmayı reddedecek olursa diğer işletmecilerin piyasaya girişlerini engelleyebilir. Türk Telekom'un erişimi reddetmesi veya anlaşmadan kaçınması durumunda bundan sadece alternatif işletmeciler veya tüketiciler değil, perakende piyasadaki rekabet de zarar görmektedir. Nitekim erişimine izin verilmeyen ürün, hizmetin sunumu için gerekli veya zorunlu unsur ise

erişimin reddedilmesi doğrudan piyasaya giriş engeli niteliği taşımakta veya diğer işletmecileri alternatif çözüm yollarına yöneltmesi nedeniyle maliyetleri yükseltebilmektedir

- **Fiyat dışı uygulamalar:** Türk Telekom fiziksel şebeke altyapısına erişim pazarında EPG'ye sahip işletmeci olarak bu pazarda sahip olduğu pazar gücünü kullanarak ayrımcılık yapmak, hizmetin sunumunda geciktirici taktikler uygulamak, hizmetleri paket halinde veya bağlı bir şekilde sunmak gibi şartlar öne sürerek rekabet ihlalleri uygulayabilir.
- **Fiyata dayalı uygulamalar:** Türk Telekom fiziksel şebeke altyapısına erişim piyasasında EPG'ye sahip işletmeci olarak aşırı fiyat, fiyat ayrımcılığı ve çapraz sübvansiyon gibi çeşitli fiyata dayalı uygulamalarla alternatif işletmecileri pazarın dışına itebilir.

Yukarıda yer verilen muhtemel rekabet problemlerinin; rakiplerin maliyetlerinin artırılması, rakiplerin satışlarının kısıtlanması ve rakiplerin pazarın dışına itilmesi gibi çeşitli etkileri olabilecektir. EHK'nin 4'üncü maddesinde elektronik haberleşme hizmetlerinin yürütülmesinde ve/veya elektronik haberleşme altyapısı işletiminde ve bu hususlarda yapılacak düzenlemelerde dikkate alınacak ilkeler genel olarak; ayırım gözetmeme, şeffaflık ve herkesin makul bir ücret karşılığında hizmetlerden faydalanmasının sağlanması olarak sıralanmaktadır. Ayrıca EPG Yönetmeliği'nin 11'inci maddesinde *"Kurum, ilgili pazarda etkin piyasa gücüne sahip işletmecilere, ilgili mevzuattaki hükümler saklı kalmak üzere, aşağıda yer alan yükümlülüklerden birini, birkaçını veya tamamını getirir."* hükmü yer almakta olup, Yönetmelik'te EPG'ye sahip işletmecilere getirilebilecek yükümlülükler sıralanmaktadır:

- Şeffaflık,
- Referans erişim ve/veya arabağlantı tekliflerinin yayımlanması,
- Ayırım gözetmeme,
- Hesap ayırımı,
- Erişim ve/veya arabağlantı sağlama,
- Tarife kontrolüne tabi olma,
- Maliyet muhasebesi,
- Taşıyıcı seçimi ve önseçimi,
- Asgari kiralık hat gurubu hizmetini sunma.

İşbu doküman kapsamında yapılan pazar analizi neticesinde sabit telefon şebekesi işletmecisi olan Türk Telekom'un fiziksel şebeke altyapısına erişim pazarında EPG'ye sahip olduğu tespit edilmiş

olup bu çerçevede, hâlihazırda yürürlükte olan ve yukarıda belirtilen yükümlülüklerin gözden geçirilerek pazarda görülmesi muhtemel rekabet problemleri ile orantılı düzenleyici tedbirlerin uygulanması gerekmektedir.

7.1 Erişim Yükümlülüğü (Yerel ağa ayrıştırılmış erişim sağlama)

Elektronik haberleşme altyapı ve hizmetlerinde erişim, hem altyapı unsurları hem de farklı hizmet türlerinin bir işletmeci tarafından diğer işletmecilere sunulmasını içermektedir. Bir işletmecinin, son kullanıcılara ulaşması, son kullanıcıların bağlı oldukları şebeke sonlanma noktalarına erişimine bağlı olduğundan, fiziksel altyapıya erişim pek çok elektronik haberleşme hizmetinin sunulabilmesi, piyasada sunulan hizmet sayısının artırılabilmesi ve fiyatlarda düşüş sağlanabilmesi için büyük önem arz etmektedir. Zira son kullanıcılara ulaşabilmek için erişimi kaçınılmaz olan şebeke (sonlanma) noktaları ile işletmecilerin irtibatının sağlanması, sektörde rekabetin sağlanması için ön koşul niteliğindedir.

EHK'nin 15'inci maddesinde elektronik haberleşme hizmetlerinde erişim kapsamında yer alan unsurlar belirtilmiş olup EHK'nin 16'ıncı maddesinde ise *"Kurum; bir işletmecinin diğer bir işletmecinin bu Kanunun 15'inci maddesinde belirtilen hususlarda erişimine izin vermemesinin veya aynı sonucu doğuracak şekilde erişim için makul olmayan süre ve şartlar ileri sürmesinin, rekabet ortamının oluşumunu engelleyeceğine veya ortaya çıkacak durumun, son kullanıcıların aleyhine olacağına karar vermesi halinde, söz konusu işletmeciye diğer işletmecilerin erişim taleplerini kabul etme yükümlülüğü getirebilir."* hususu hükme bağlanmıştır.

Ayrıca Erişim ve Arabağlantı Yönetmeliği'nin 8'inci maddesinde *"Kurum, ilgili pazarda etkin piyasa gücüne sahip bir işletmecinin diğer bir işletmecinin bu Yönetmeliğin 6 ncı maddesinde belirtilen kapsamda erişimine izin vermemesinin veya aynı sonucu doğuracak şekilde erişim için makul olmayan süre ve şartlar ileri sürmesinin, rekabet ortamının oluşumunu engelleyeceğine veya ortaya çıkacak durumun, son kullanıcıların aleyhine olacağına karar vermesi halinde, söz konusu işletmeciye diğer işletmecilerin erişim taleplerini kabul etme yükümlülüğü getirebilir."* hükmü yer almaktadır.

Bu bağlamda, fiziksel şebeke altyapısına erişim pazarında EPG'ye sahip olan Türk Telekom'a yerel ağa ayrıştırılmış erişim sağlama yükümlülüğünün getirilmesi gerekmektedir.

7.2 Ayrım Gözetmeme Yükümlülüğü

Pazarda haksız rekabetin önlenmesi ve etkin rekabet ortamının sağlanması açısından ayırım gözetmeme yükümlülüğü büyük önem taşımaktadır.

Ayrım gözetmeme yükümlülüğüne ilişkin olarak EHK'nin 16'ncı maddesinin 5'inci fıkrası *"Kurum, erişim yükümlüsü işletmecilere, diğer işletmecilerin makul erişim taleplerini, bu Kanun hükümleri çerçevesinde karşılamalarına yönelik olarak eşitlik, ayırım gözetmeme, şeffaflık, açıklık, maliyet ve makul kâra dayalı olma yükümlülükleri ile erişim hizmetlerini kendi ortaklarına, iştiraklerine veya ortaklıklarına sağladıkları ile aynı koşul ve kalitede sunma yükümlülüğü getirebilir."* hükmünü içermektedir. Ayrıca Erişim ve Arabağlantı Yönetmeliği'nin 10'uncu maddesinde *"Kurum, ilgili pazarda etkin piyasa gücüne sahip işletmecilere, elektronik haberleşme hizmetlerini sağlamak için kendi kullandıkları veya üçüncü şahısların elektronik haberleşme hizmetlerini sunmak için gereksinim duydukları hizmetleri, söz konusu hizmetleri talep edenlere; ayırım gözetmeksizin ve kendi ortaklarına, iştiraklerine veya ortaklıklarına sağladıkları ile aynı koşul ve kalitede temin etme yükümlülüğü getirebilir."* hükmü yer almaktadır.

Bu kapsamda, fiziksel şebeke altyapısına erişim pazarında EPG'ye sahip olan Türk Telekom'a ayırım gözetmeme yükümlülüğünün getirilmesi gerekmektedir.

7.3 Şeffaflık Yükümlülüğü

Düzenleyici kurumlar, şeffaflık yükümlülüğü kapsamında, işletmecilerden hesap bilgileri, teknik özellikler, şebeke özellikleri, tedarik ve kullanıma ilişkin hüküm ve koşullar gibi arabağlantı ve/veya erişime ilişkin belirli bilgilerin aleni hale getirilmesini talep edebilmektedir.

Şeffaflık yükümlülüğü ile ilgili olarak EHK'nin 16'ncı maddesinin 5'inci fıkrasında erişim yükümlülüğü kapsamında *"Kurum, erişim yükümlüsü işletmecilere, diğer işletmecilerin makul erişim taleplerini, bu Kanun hükümleri çerçevesinde karşılamalarına yönelik olarak eşitlik, ayırım gözetmeme, şeffaflık, açıklık, maliyet ve makul kâra dayalı olma yükümlülükleri ile erişim hizmetlerini kendi ortaklarına, iştiraklerine veya ortaklıklarına sağladıkları ile aynı koşul ve kalitede sunma yükümlülüğü getirebilir."* hükmü yer almaktadır.

Ayrıca Erişim ve Arabağlantı Yönetmeliği'nin 11'inci maddesinin 1'inci fıkrasında *"Kurum, ilgili pazarda etkin piyasa gücüne sahip işletmecilere, teknik özellikler, şebeke özellikleri, tedarik ve*

kullanıma ilişkin hüküm ve koşullar ile ücretler gibi belirli bilgileri aleni hâle getirme yükümlülüğü getirebilir.” hükmü yer almaktadır.

Dolayısıyla, fiziksel şebeke altyapısına erişim piyasasında EPG’ye sahip olduğu tespit edilen Türk Telekom’un şeffaflık yükümlülüğüne tabi olması gerekmektedir.

7.4 Referans Erişim Teklifleri Hazırlama ve Yayımlama Yükümlülüğü

Sektörde rekabetin sağlanması açısından en önemli hizmetler arasında erişim ve arabağlantının bulunduğu düşünüldüğünde, tam rekabet ortamının sağlanmasını teminen, sektöre yeni girecek işletmeciler bakımından erişim ve arabağlantı koşullarının açık ve anlaşılır bir şekilde belirlenmesi büyük önem arz etmektedir. Dolayısıyla, işletmeci tarafından hazırlanacak ve Kurum tarafından onaylanacak olan referans erişim teklifleri, sunulan hizmete ilişkin usul, esas ve ücretlerin belirlenmesinde önemli ve kritik bir role sahiptir. Zira referans erişim teklifinin yayımlanması kapsamında piyasaya yeni giren işletmecilerin erişim yükümlüsü işletmeciler ile yapacakları erişim anlaşmalarındaki belirsizlikler asgariye indirilerek bu işletmecilerin ileriye yönelik plan yapabilmeleri sağlanmış olmaktadır.

Referans erişim tekliflerinin hazırlanması ve yayımlanmasıyla ilgili olarak EHK’nin 19’uncu maddesinin 1’inci fıkrasında *“Kurum, erişim yükümlüsü işletmecilere referans erişim teklifi hazırlama yükümlülüğü getirebilir. Kurum tarafından referans erişim teklifi hazırlama yükümlülüğü getirilen işletmeciler, bu yükümlülüğün getirildiği tarihten itibaren üç ay içerisinde söz konusu teklifleri Kurumun onayına sunmakla yükümlüdürler”* hükmü yer almaktadır.

Bununla birlikte Erişim ve Arabağlantı Yönetmeliği’nin 11’inci maddesinin 2’nci fıkrasında ise *“Kurumun ilgili pazarda etkin piyasa gücüne sahip işletmecilere arabağlantıyı da içerecek şekilde referans erişim teklifleri hazırlama yükümlülüğü getirebileceği ve referans erişim teklifi hazırlama yükümlülüğü getirilen işletmecinin, söz konusu yükümlülüğün getirildiği tarihten itibaren en geç üç ay içinde referans erişim teklifini hazırlayarak Kuruma göndermekle yükümlü olduğu”* ifade edilmektedir.

Bu itibarla, fiziksel şebeke altyapısına erişim piyasasında EPG’ye sahip olduğu tespit edilen Türk Telekom’a referans erişim teklifi hazırlama ve yayımlama yükümlülüğünün getirilmesi gerekmektedir.

7.5 Tarife Kontrolüne Tabi Olma Yükümlülüğü (Maliyet Esaslı Tarife Belirleme)

Düzenleyici kurumlar etkin rekabetin olmadığı pazarlarda arabağlantı ve/veya erişimin sağlanması için EPG'ye sahip işletmecilere maliyet esaslı tarife belirleme yükümlülüğü getirebilmektedir. Zira başta pazara yeni giren işletmeciler olmak üzere elektronik haberleşme alanında faaliyet gösteren işletmeciler açısından erişim ücretlerinin düzeyi önem arz etmektedir. Ayrıca erişim ücretlerinin girdi niteliğinde olması nedeni ile bu ücretlerin yüksek veya düşük olması son kullanıcı tarifelerini de etkileyebilmektedir.

EHK'nin 20'inci maddesinin 1'nci fıkrası "*Kurum, erişim yükümlüsü işletmecilere, erişim tarifelerini maliyet esaslı olarak belirleme yükümlülüğü getirebilir. Kurum tarafından talep edilmesi halinde yükümlü işletmeciler erişim tarifelerinin maliyet esaslı belirlendiğini ispat etmek zorundadır.*" hususu hükme bağlanmıştır. Bununla birlikte, Erişim ve Arabağlantı Yönetmeliği'nin 12'nci maddesinde Kurumun ilgili pazarda etkin piyasa gücüne sahip işletmecilere, erişim tarifelerini maliyet esaslı olarak belirleme yükümlülüğü getirebileceği hüküm altına alınmıştır.

Bu kapsamda, fiziksel şebeke altyapısına erişim pazarında EPG'ye sahip olduğu tespit edilen Türk Telekom'un tarife kontrolüne tabi olması (maliyet esaslı tarife belirleme) gerekmektedir.

7.6 Hesap Ayrımı ve Maliyet Muhasebesi Yükümlülüğü

Dikey bütünleşik yapıda hizmet sunan etkin piyasa gücüne sahip işletmecilere getirilen maliyet esaslı tarife belirleme yükümlülüğünün bir anlam ifade edebilmesi için söz konusu işletmecilere aynı zamanda hesap ayırımı ve maliyet muhasebesi yükümlülüğünün getirilmesi gerekmektedir.

EHK'nin 21'inci maddesinin ilk fıkrası "*Kurum ilgili pazarda etkin piyasa gücüne sahip işletmecilere hesap ayırımı yükümlülüğü getirebilir. Hesap ayırımı yükümlülüğü getirilen işletmeciler, Kurum tarafından belirlenecek hesap ayırımı ve maliyet muhasebesine ilişkin usul ve esaslar kapsamında faaliyet alanları ve iş birimleri için ayrı ayrı hesap tutma ile yükümlüdür.*" hükmünü içermektedir. Ayrıca Erişim ve Arabağlantı Yönetmeliği'nin 13'üncü maddesinde "*Kurum, ilgili pazarda etkin piyasa gücüne sahip işletmecilere, hesap ayırımı ve/veya maliyet muhasebesi yükümlülüğü getirebilir.*" hükmü yer almaktadır.

Bu çerçevede, Türk Telekom'un, hesap ayırımı ve maliyet muhasebesi yükümlülüklerine tabi olması gerekmektedir.

7.7 Ortak Yerleşim ve Tesis Paylaşımı Sağlama Yükümlülüğü

Elektronik haberleşme şebekelerinin yaygın altyapı kurulumunu gerekli kıldığı göz önüne alındığında; altyapının paylaşılması, elektronik haberleşme hizmetlerinin sağlanmasında kaynak israfının önlenmesi ve altyapı kullanımında etkinlik ve verimlilik gibi hususları beraberinde getirmektedir. Bu çerçevede, iki ya da daha fazla işletmecinin, kablo ve iletim tesisleri ile kendi malzeme ve ekipmanlarını ortak kullanmalarına imkân sağlamak üzere santrallerde bina paylaşımı, fiziksel ortak yerleşim yapmaları ve tesislerini diğer işletmeciler ile paylaşmaları, kaynakların etkin kullanılması ile erişim ve/veya arabağlantı sağlanması açısından gerekli görülmektedir.

Bu amaca yönelik olarak, EHK'nin 17'nci maddesinin 1'inci fıkrasında "Bir işletmecinin tesislerini kamuya veya üçüncü şahıslara ait bir arazinin üzerine veya altına yerleştirebildiği veya bu tür arazileri kullanabildiği veya kamulaştırma müessesesinden yararlanabildiği hallerde Kurum, çevrenin korunması, kamu sağlığı ve güvenliği, şehir ve bölge planlaması ve kaynakların etkin kullanılması gereklerini gözeterek ilgili işletmeciye söz konusu tesisleri ve/veya araziye makul bir bedel karşılığında diğer işletmecilerle paylaşmasına ilişkin rekabet üzerindeki etkileri dikkate alarak yükümlülükler getirebilir." hükmü yer almaktadır.

Diğer taraftan EHK'nin 17'nci maddesinin 2'nci fıkrasında "Kurum, işletmecilere kendi tesislerinde, diğer işletmecilerin ekipmanları için maliyet esaslı bir bedel karşılığında, başta fiziksel ortak yerleşim olmak üzere her türlü ortak yerleşim sağlama yükümlülüğü getirebilir." hükmüne, Erişim ve Arabağlantı Yönetmeliği'nin 14'üncü maddesinin birinci fıkrasında ise "Kurum, işletmecilere kendi tesislerinde, diğer işletmecilerin ekipmanları için maliyet esaslı bir bedel karşılığında, başta fiziksel ortak yerleşim olmak üzere her türlü ortak yerleşim sağlama yükümlülüğü getirebilir." hükmüne yer verilmektedir. Aynı şekilde, Erişim ve Arabağlantı Yönetmeliği'nin 14 ve 15'inci maddelerinde Kurumun, İşletmecilere ortak yerleşim ve tesis paylaşımı yükümlülüğü getirilebileceği ifade edilmektedir.

Bu itibarla, fiziksel şebeke altyapısına erişim pazarında EPG'ye sahip olduğu tespit edilen Türk Telekom'un ortak yerleşim ve tesis paylaşım sağlama yükümlülüğüne tabi olması gerekmektedir.

Soru 17

Fiziksel şebeke altyapısına erişim piyasasında etkin rekabetin sağlanması amacıyla belirtilen yükümlülüklerle ilişkin analizlere katılıyor musunuz? Cevabınızı gerekçelendirerek açıklayınız.

Soru 17'ye ilişkin görüşler:

Türk Telekom; ilgili pazarda EPG ilan edilen işletmecilere getirilecek yükümlülüklerle katılmakla birlikte Türk Telekom'un anılan pazarda tek başına EPG ilan edilmesine ilişkin değerlendirmeye katılmadığını, neden olarak da Türk Telekom'un yanında Türksat A.Ş., 3N şebekesi bulunan GSM işletmecilerinin de EPG ilan edilerek aynı yükümlülüklerle tabi tutulması gerektiğini ifade etmektedir. Telkoder, değerlendirmelere katılmakla birlikte yerine getirilmeyen yükümlülükler için yaptırımların belirlenmesi gerektiğini belirtmiş ayrıca alternatif işletmecilerin telafisi olmayacak zararlara girmesinin önüne geçilmesi için Türk Telekom'un EPG ilan edildiği piyasalardaki tarifelerinin bildirim usulü kapsamına alınmamasını önermiştir.

Soru 17'ye ilişkin cevaplar:

Yükümlülüklerin kapsamına ilişkin olarak işletmecilerin Kurumumuz ile hemfikir oldukları anlaşılmıştır.

8 SONUÇ

Fiziksel şebeke altyapısına erişim piyasasına ilişkin olarak yapılan analiz ve değerlendirmeler ile Elektronik Haberleşme Sektöründe Etkin Piyasa Gücüne Sahip İşletmeciler ile Bu İşletmecilere Getirilecek Yükümlülüklerin Belirlenmesi Hakkında Yönetmelik ve diğer ilgili elektronik haberleşme mevzuatı çerçevesinde;

Türk Telekomünikasyon A.Ş.'nin fiziksel şebeke altyapısına erişim piyasasında EPG'ye sahip işletmeci olarak belirlenmesi ve aşağıda yer alan yükümlülüklerle tabi olması gerekmektedir:

- Yerel ağa ayrıştırılmış erişim sağlama yükümlülüğü,
- Ayrım gözetmeme yükümlülüğü,
- Şeffaflık yükümlülüğü,
- Referans erişim teklifleri hazırlama ve yayımlama yükümlülüğü,
- Tarife kontrolüne tabi olma (maliyet esaslı tarife belirleme) yükümlülüğü,
- Hesap ayrımı ve maliyet muhasebesi yükümlülüğü ve
- Ortak yerleşim ve tesis paylaşımı sağlama yükümlülüğü.